

ФОНД АКТИВНИ ГРАЖДАНИ БЪЛГАРИЯ ПО ФМ НА ЕИП 2014-2021 г.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“, в партньорство с Българския хелзинкски комитет, изпълнява тригодишен проект „Международните правозащитни стандарти на фокус“ с финансова подкрепа, предоставена от Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство.

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Брой 70, април 2020 г.

В настоящия седемдесети бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“ ще намерите кратки резюмета на решения, постановени през април 2022 г. от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по дела срещу други държави, както и диспозитивите на решения на Съда на Европейския съюз по дела, касаещи права на човека, от същия месец. Този брой не съдържа анотации на решения на ЕСПЧ по дела срещу България, тъй като в посочения период не са били постановени такива.

Бюлетинът излиза в електронен вариант и се разпространява безплатно.

Съдържание

1. ДОПУСТИМОСТ НА ЖАЛБИТЕ ПРЕД ЕСПЧ.....	3
2. ПРАВО НА ЖИВОТ	6
3. ЗАБРАНА НА ИЗТЕЗАНИЯТА И НЕЧОВЕШКОТО ИЛИ УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ.....	13
4. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ	18
5. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС.....	19
6. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ	24
7. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕСТИТА И НА РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ	30
8. ЗАЩИТА НА СОБСТВЕНОСТТА	50
9. ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ.....	59
10. ДРУГИ ПРАВА	60
11. РЕШЕНИЯ НА СЪДА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ	67

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ДОПУСТИМОСТ НА ЖАЛБИТЕ ПРЕД ЕСПЧ

При вземането на решение дали да заличи жалба въз основа на едностранна декларация на правителството ответник, Съдът трябва да разгледа няколко фактора, сред които са характера на жалбите, сравнимостта с предишни дела, мерките, предприети от правителството в предишни дела, спорните факти, евентуалните признания за нарушения и предложеното обезщетение. Ако нарушението може да бъде отстранено и правителството е готово да го направи, жалбата може да бъде заличена, но Съдът може да възобнови производството, ако е необходимо. Това не са изчерпателни фактори; всеки случай се преценява индивидуално.

Решение по делото [Benkharbouche and Janah v. the United Kingdom \(nos. 19059/18 and 19725/18\)](#)

Фактите: Двете жалбоподателки, марокански гражданки, живеещи в Лондон, предявяват искиове, свързани с трудовите им правоотношения с дипломатически мисии.

Първата жалбоподателка работила като икономка/готвачка в суданското посолство в Лондон. Трудовото ѝ правоотношение било прекратено през 2010 г. и тя предявила искиове срещу бившия си работодател, включително за неизплащане на минималната работна заплата, незаконно уволнение и други нарушения. Първоначално исковите ѝ били отхвърлени въз основа на Закона за имунитета на чуждите държави от 1978 г.

Втората жалбоподателка работила като домашен работник и бавачка в либийското посолство в Лондон. Трудовото ѝ правоотношение било прекратено през 2012 г. и тя предявила искиове, включително за незаконно уволнение и неизплащане на минимална работна заплата. Първоначално исковите ѝ също били отхвърлени въз основа на Закона за имунитета на чуждите държави от 1978 г.

И двете жалбоподателки подавали жалби пред Съда по трудови спорове, който установил нарушение на Конвенцията (чл. 6) във връзка с прилагането на Закона за имунитета на чуждите държави от 1978 г. Последните решения са обжалвани пред Апелативния съд, който обявил части от Закона за имунитета на чуждите държави от 1978 г. за несъвместими с Конвенцията и правото на ЕС, тъй като водели до дискриминация по признак националност, и оставил тези части без приложение. Въпреки това Апелативният съд не разгледал въпроса дали чл. 6 би бил ангажиран от обявена за основателна претенция за държавен имунитет, ако последният няма основание в международното обичайно право.

Върховният съд потвърдил решението на Апелативния съд, като постановил, че съответните раздели на спорния закон са несъвместими с Конвенцията и правото на ЕС. Делата били върнати на Съда по трудови спорове, за да се произнесе по същество по исковите, основани на правото на ЕС.

Междувременно Судан и Либия постигнали споразумения с жалбоподателките по

отношение на някои аспекти на техните искове. Правителството на Обединеното кралство изразило намерението си да издаде коригиращо постановление за отстраняване на несъвместимостта, установена от Върховния съд.

Решението:

Искане на правителството Съдът да заличи жалбите на основание член 37 от Конвенцията

40-47. Правителството иска жалбите на жалбоподателките да бъдат заличени на основание чл. 37 от Конвенцията. То представя едностранна декларация, в която признава нарушенията и предлага обезщетение. Жалбоподателките не се съгласяват с това. Правителството твърди, че предложеното обезщетение е достатъчно въз основа на предишна съдебна практика и че е започнало процес на изменение на закона. То не е могло да гарантира ефективно средство за защита съгласно английското право. Правителството смята, че ЕСПЧ вече се е произнасял по подобни дела и не са налице фактически спорове. Поради това то иска делото да бъде заличено.

48-51. Жалбоподателките се противопоставят на искането на правителството за заличаване на жалбите им главно поради следните причини. Те смятат, че предложеното от правителството обезщетение е твърде ниско, и смятат, че то трябва да отразява възможното възстановяване на значителни суми, които са претендирани в делата си пред Съда по трудови спорове. Първата жалбоподателка е претендирала за значителни суми за неизплащане на минималната работна заплата и за незаконно уволнение, а втората жалбоподателка е претендирала значителни суми по подобни причини. И двете смятат, че имат големи шансове да възстановят тези суми по делата си в държавата.

Жалбоподателките твърдят, че имат право на обезщетение за неимуществени вреди

поради продължителното оспорване на достъпа им до съд, което им е причинило стрес. Разходите, направени от жалбоподателките по сложните дела, далеч надхвърляли предложената от правителството сума.

Освен това жалбоподателките изразяват загриженост от липсата на яснота относно това кога правителството ще започне процеса на изменение на Закона от 1978 г., тъй като проектът на коригиращата заповед не е бил публикуван или представен на парламента.

52-54. Съдът постановява, че при вземането на решение дали да заличи жалба въз основа на едностранна декларация на правителството ответник, Съдът трябва да разгледа няколко фактора, сред които са характера на жалбите, сравнимостта с предишни дела, мерките, предприети от правителството в предишни дела, спорните факти, евентуалните признания за нарушения и предложеното обезщетение. Ако нарушението може да бъде отстранено и правителството е готово да го направи, жалбата може да бъде заличена, но Съдът може да я впише повторно, ако е необходимо. Това не са изчерпателни фактори; всеки случай се преценява индивидуално.

55-61. Съдът приема, че жалбоподателките са били лишени от възможността да предявят претенциите си пред националните съдилища, което се разглежда като имуществена вреда. Претенциите им по вътрешното право са значителни, като първата жалбоподателка претендира 168 761,07 GBP за неизплащане на минималната национална работна заплата и 37 229,93 GBP за незаконно уволнение. Втората жалбоподателка претендира 149 347,79 GBP за твърдяно неизплащане на националната минимална работна заплата и 72 230,40 GBP за

незаконно уволнение. Правителството не оспорва основателността на тези искиове.

Освен това Съдът отбелязва, че правителството е обещало да въведе коригиращо постановление, за да се справи с несъвместимостта на Закона от 1978 г. с Конвенцията. Въпреки това няма гаранция, че жалбоподателките ще имат възможност делата им да бъдат преразгледани от Съда по трудови спорове. Тази липса на яснота относно ретроспективното действие на коригиращото постановление и правото на преценка на Съда по трудови спорове поражда опасения.

Съдът стига до заключението, че предложените от правителството обезщетения за имуществени и неимуществени вреди са значително по-ниски от тези, които Съдът обикновено присъжда за справедливо обезщетение. Той също така отбелязва, че жалбоподателките вероятно са направили значителни разходи за правни услуги по време на процеса. В резултат на това Съдът отхвърля искането на правителството за заличаване на жалбите на основание чл. 37, § 1, буква с) от Конвенцията.

Твърдяно нарушение на член 6, разглеждан самостоятелно и във връзка с член 14 от Конвенцията

62-64. Жалбоподателките се оплакват, че действието на Закона от 1978 г. ги е лишило от достъп до съд в нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията. Втората жалбоподателка също твърди, че е нарушен чл. 14 във връзка с чл. 6, § 1, като твърди, че чл. 4, параграф 2, буква b) от Закона от 1978 г. я третира различно от гражданите на Обединеното кралство, които предявяват подобен иск.

Правителството признава, че правата на двете жалбоподателки по чл. 6, § 1, както и правата на втората жалбоподателка по чл. 14 във връзка с чл. 6, § 1, са били

нарушени поради действието на чл. 4, параграф 2, буква b) от Закона от 1978 г. от Закона от 1978 г. Тези разпоредби са попречили на жалбоподателките да предявяват искиове за трудови права срещу чужда държава в случаите, когато Обединеното кралство не е било длъжно да предостави имунитет съгласно международното обичайно право.

С оглед на обстоятелствата Съдът приема признанието на Правителството, което позволява на Съда да присъди справедливо обезщетение на жалбоподателките съгласно чл. 41 от Конвенцията. Това означава, че не е необходимо Съдът да разглежда самостоятелно въпросите по същество, повдигнати от жалбоподателките, или да разрешава потенциални различия между различните правни възгледи относно международното обичайно право.

65-74. Първоначално ищците искат по 60 000 GBP за имуществени и неимуществени вреди. Те претендират за тези суми, за да отразят големия си шанс да възстановят значителни суми пред Съда по трудови спорове и неудобствата, свързани с продължителното съдебно производство. Правителството твърди, че претендираните суми са прекомерни. Съдът присъжда на всяка жалбоподателка по 50 000 евро за имуществени вреди поради причинно-следствената връзка между нарушението и пропуснатите ползи. Освен това присъжда 5000 EUR и 6500 EUR за неимуществени вреди.

2. ПРАВО НА ЖИВОТ

Властите са нарушили позитивните си задължения по член 2, като не са взели превантивни мерки във връзка с повтарящо се домашно насилие от страна на партньора на жалбоподателката, завършило с опит да я убие и с убийството на сина им. Законодателството и реакцията на полицията са били адекватни, но прокуратурата не е действала незабавно, самостоятелно и проактивно и не е оценила напълно наличните данни за реален и непосредствен риск за живота.

Решение по делото [Landi c. Italie](#) (n° 10929/19)

Фактите: От 2010 г. жалбоподателката живеела с N.P., за чиито психични проблеми и прояви на насилие първоначално не знаела. Родили им се дъщеря и син. През 2015 г., 2017 г. и февруари 2018 г. тя получила съдействие от полицията след заплахи, включително със смърт, и физическо насилие от негова страна, а в два от случаите подала и тѣжби, които впоследствие оттеглила, но които полицията изпратила на прокуратурата – втората след оттеглянето ѝ. При нов епизод на насилие през септември 2018 г., N.P. се опитал да убие жалбоподателката и убил сина им.

Решението:

Твърдяното нарушение на чл. 2 от Конвенцията

56. Жалбоподателката твърди, че властите не са изпълнили позитивното си задължение по чл. 2 да вземат всички необходими мерки за защита на нейния живот и на живота на детето ѝ.

57-65. Правителството прави възражение за недопустимост на жалбата поради неизчерпване на вътрешноправни средства за защита. Относно първото от тях – иск за вреди пред гражданския съд – Съдът намира, че въпросът следва да се разгледа в светлината на практиката, установена по делото *Kurt c. Autriche* ([GC], n° 62903/15, § 109), като се прави разграничение между средствата за поправяне на вече извършени посегателства и за предотвратяване на бъдещи такива. По настоящото дело се поставя преди всичко въпросът дали властите са проявили необходимото усърдие, за да попречат на насилието над жалбоподателката и децата ѝ, докато сочените от правителството разпоредби имат за цел поправяне на вече извършени нарушения. Във всички случаи по делото няма данни предявяването на въпросния иск да е било възможно с цел ангажиране отговорността на държавата, и по-специално на съдебната власт, за неизпълнение на позитивното задължение за защита на живота в случай на домашно насилие и за да се установи нарушението и да се получи подходящо обезщетение. В тази връзка Съдът напомня, че в доклада си за Италия от 2020 г. Експертната група за действие срещу насилието над жени и домашното насилие (GREVIO)¹ е установила липса на ефективни гражданскоправни средства срещу всеки

¹ Създадена с Истанбулската конвенция (.б.пр.)

държавен орган, който не е изпълнил задължението си за превантивни или защитни мерки в случай на домашно насилие. Правителството посочва и че жалбоподателката е пропуснала да поиска от гражданския съд мерки за защита от домашно насилие, както и че е оттеглила тѣжбите си срещу N.P. Съдът решава да разгледа тези въпроси заедно с основателността на жалбата, през призмата на чл. 2 от Конвенцията (цитираното *Kurt*, § 109), тѣй като се касае по-скоро за аргументи по същество, които имат отношение към годността на правната уредба да осигури достатъчна защита и задължението на властите да проявят усърдие.

66-72. По основателността на оплакването жалбоподателката напомня, че жените, жертви на домашно насилие, често смекчават твърденията си, тѣй като са в уязвимо и подчинено положение. Поддържа, че били налице индиции и доказателства, които е следвало да доведат властите до решение или поне до опасение, че N.P. може да извърши нещо непоправимо, но компетентните органи не приели положението сериозно, което създавало обстановка на безнаказаност, благоприятстваща повтаряне на насилието. Полицията сигнализирала прокуратурата за тревожната ситуация и ѝ напомнила, че може да поиска от съда защитни мерки, но прокурорите не предприели действия, както законът им позволявал дори и при оттеглена тѣжба.

73-77. Правителството поддържа, че властите не са били в състояние да предвидят действията на N.P., още повече че жалбоподателката продължила да живее с него и оттеглила тѣжбите си, т.е. самата тя не предвиждала, че може да извърши убийство. Преживяната от нея трагедия не можела да се приеме за нарушение на човешките ѝ права, за което държавата носи

отговорност. В периода февруари – септември 2018 г. нямало епизоди на насилие от страна на N.P., който освен това бил наблюдаван от здравните власти и това му дало възможност да се лекува.

78. Съдът напомня, че произтичащото от чл. 2 позитивно задължение за вземане на оперативни превантивни мерки за защита на лице, чийто живот е застрашен от престъпните действия на друго лице, е формулирано за първи път в решението по делото *Osman c. Royaume-Uni* (28.10.1998 г., §§ 115-16). Ако властите знаят или са могли да знаят, че съществува реален и непосредствен риск за живота на дадено лице поради престъпни действия на друго лице, те трябва да вземат, в рамките на правомощията си, всички мерки, които разумно могат да се очакват от тях, за избягване на този риск. Обхватът и съдържанието на това задължение в контекста на домашното насилие са разяснени и обобщени наскоро по цитираното дело *Kurt* (§§ 157-190):

а) властите трябва да реагират незабавно на твърдения за домашно насилие;

б) когато такива твърдения са доведени до знанието им, те трябва да установят дали е налице реален и непосредствен риск за живота на идентифицираните една или повече жертви на домашно насилие и за целта трябва да извършат оценка на риска, която да е самостоятелна, проактивна и изчерпателна. При преценката за реалния и непосредствен характер на риска те трябва надлежно да вземат предвид особения контекст на делата за домашно насилие;

в) ако тази преценка разкрие наличието на реален и непосредствен риск за живота, за властите възниква задължението да предприемат оперативни превантивни мерки, които трябва да бъдат съответни и пропорционални на установения риск.

79-81. Съдът отбелязва, че без съмнение чл. 2 е приложим в случая на

жалбоподателката, която е жертва на повтарящо се домашно насилие и на опит за убийство, както и поради смъртта на сина ѝ. Намира, че общо погледнато, италианската правна уредба е била годна да осигури защита от насилие, извършено от частни лица в даден случай, и е предвиждала набор правни и оперативни мерки, които са предоставяли на компетентните органи достатъчно възможности, адекватни и пропорционални на степента на смъртния риск в случая. Пристъпва към проверка дали те са изпълнили задълженията, произтичащи от чл. 2 при наличието на домашно насилие.

- *Дали властите са реагирали незабавно на твърденията за домашно насилие*

82-87. Съдът констатира, че докато полицията е действала без забавяне при повтарящите се епизоди на насилие, прокуратурата е останала бездейна. През 2015 г., вследствие на първата тѣжба на жалбоподателката, е било образувано наказателно производство за тормоз, но в течение на четири месеца не са били предприети никакви действия по разследването: жалбоподателката не е била изслушана, нито от съда са били поискани защитни мерки, макар че полицаите, които са станали свидетели на отправените към нея смъртни заплахи, са изпратили до прокуратурата мотивирано предложение за това. Прокурорът е прекратил производството само въз основа на оттеглянето на тѣжбата, без да вземе под внимание, че не става въпрос за един-единствен епизод, а за постоянни заплахи, както и за физическо насилие. Съдът напомня, че не е оправомощен да замества националните власти при избора на мерки, но счита, че с оглед на многобройните данни, с които те са разполагали, прокурорът е имал възможност да продължи преследването въпреки оттеглянето на тѣжбата или най-малкото да

проведе задълбочено разследване преди да прекрати производството. След новото насилие над жалбоподателката през 2017 г. и актуализирания доклад на полицията, която е подчертала опасното поведение на N.P., прокуратурата въобще не е предприела разследване и мерки. През февруари 2018 г., след поредно физическо посегателство върху жалбоподателката и кратък престой на N.P. в център за психично здраве, полицаите отново са писали на прокуратурата, че той е опасен, има психични проблеми и съдебно досие и че многократно са се притичали на помощ на жалбоподателката. Поискали са да се направят постъпки за задържането му, за да бъдат защитени тя и децата ѝ. Прокуратурата е започнала разследване за малтретиране и е назначила експертиза за оценка на психичното състояние на N.P., но отново не е изслушала жалбоподателката и не е предприела мерки за защита. Съдът намира, че докато полицията е извършила самостоятелна, проактивна и изчерпателна оценка на риска, независимо от наличието на тѣжба и при надлежно отчитане на особения контекст на домашното насилие, като с оглед на вероятното наличие на реален и непосредствен риск за живота на жалбоподателката и децата ѝ е поискала защитни мерки, прокуратурата, която е имала за задача да прецени тези предложения, не е проявила изискваното особено усърдие, като реагира незабавно на твърденията на жалбоподателката за домашно насилие.

- *Дали е извършена качествена оценка на риска*

88-90. Съдът напомня, че за да установи дали е трябвало властите да са наясно с риска от повтарящо се насилие, е вземал предвид предишни случаи на насилие от страна на съответното лице и неспазването на заповед за защитни мерки (*Eremia c. République de Moldova*, n° 3564/11, § 59), ескалацията на насилието, представляваща

постоянна заплаха за здравето и сигурността на жертвите (*Opuz c. Turquie*, n° 33401/02, §§ 135-36), повтарящите се искания на жертвата за помощ посредством спешни повиквания и официални оплаквания в полицията (*Bălșan c. Roumanie*, n° 49645/09, §§ 135-36). Съдът отбелязва, че някои от тези елементи са налице и в настоящия случай, но като се изключат предложенията на полицията до прокуратурата, компетентните органи като цяло нито са предприели самостоятелни и проактивни действия, нито са извършили пълна оценка на риска. Въпреки че полицията е уведомила прокурорите за precedentите на насилие от страна N.P., те не са показали при разглеждането на тъжбите на жалбоподателката, че осъзнават специфичните за домашното насилие характер и динамика, макар че са били налице всички индиции, и по-специално ескалиране на насилието над нея (и децата ѝ), заплахи, повтаряща се агресия и психична болест на N.P. Дори и наблюдаващият го психиатър е окачествил насилието над жалбоподателката през 2018 г. като съпружеско „спречкване“. Властите не са предприели мерки за защита, въпреки искането на полицията. Рискът от повтарящо се насилие не е бил оценен надлежно или взет под внимание. Съдът констатира, че властите не са изпълнили задължението си да извършат незабавна и проактивна оценка на риска от рецидив на насилническите действия срещу жалбоподателката и децата ѝ и да вземат оперативни и превантивни мерки с цел намаляване на този риск, защита на жертвите и осъждане на поведението на N.P. Прокурорите, по-специално, са останали пасивни по отношение на сериозния риск от малтретиране на жалбоподателката и с бездействието си са дали възможност на N.P. да продължи безпрепятствено и напълно безнаказано да я заплашва, тормози и подлага на физическо

насилие (напр. *Volodina c. Russie*, n° 41261/17, § 91).

- *Дали властите са знаели или е трябвало да знаят, че съществува реален и непосредствен риск за живота на сина на жалбоподателката*

91. С оглед на горното Съдът смята, че националните власти са знаели или е трябвало за знаят за съществуването на реална и непосредствена опасност за живота на жалбоподателката и на децата ѝ поради насилието от страна на N.P. и че са имали задължението да оценят риска то да се повтори и да вземат подходящи и достатъчни мерки, за да ги защитят. Те обаче не са изпълнили това задължение, като не са реагирали нито „незабавно“, както се изисква в случаите на домашно насилие, нито когато и да било.

- *Дали властите са взели адекватни превантивни мерки при обстоятелствата в случая*

92-94. По изложените съображения Съдът намира, че въз основа на информацията, която властите са имали към момента на събитията и която е показвала наличието на реален и непосредствен риск от ново насилие над жалбоподателката и децата ѝ, с оглед на нейните твърдения за ескалиране на насилието и менталните проблеми на N.P., властите не са проявили изискваното усърдие. Не са извършили оценка на риска от смъртен изход със специфична насоченост към контекста на домашното насилие, и по-специално положението на жалбоподателката и децата ѝ, което би дало основание за конкретни превантивни мерки с цел те да бъдат защитени от този риск. Пренебрегвайки грубо широкия спектър пряко разполагаеми мерки за защита, властите, които са могли да приложат такива мерки, като сигнализират социалните служби и психолози и като настанят жалбоподателката и децата ѝ в

център за жертви на насилие, не са показали особено усърдие за предотвратяване на насилието над тях, което е довело до опита за убийство на жалбоподателката и до убийството на сина ѝ. Съгласно италианското законодателство посочените мерки – както е установила и GREVIO при проверката за съответствие на националната правна уредба с чл. 55.1 от Истанбулската конвенция² – е било възможно и е трябвало да бъдат приложени от властите, независимо от подаването на тѣжба и от оттеглянето ѝ или от промяната на възприятието на самата жертва за риска (цитираното *Kurt*, §§ 138, 140 и 170). При тези обстоятелства Съдът заключава, че властите не са проявили изискваното усърдие и следователно не са изпълнили произтичащото от чл. 2 позитивно задължение да защитят живота на жалбоподателката и на сина ѝ. С оглед на изложеното той отхвърля възражението за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита в останалата му част и установява нарушение на чл. 2 от Конвенцията.

Твърдяното нарушение на чл. 14 във връзка с чл. 2 от Конвенцията

95-100. Според жалбоподателката липсата на законодателна защита и на адекватна реакция от страна на властите на твърденията ѝ за домашно насилие представлява дискриминационно отношение на основата на пола ѝ. Правителството поддържа, че в Италия не съществува практика на безразличие към насилието над жени, тъй като тя е една от европейските страни с най-нисък брой убийства на жени заради пола им и е най-напреднала в борбата срещу насилието над жените. Властите не били в състояние да

предотвратят всеки случай на домашно насилие (тяхната крайна цел), но наличието на такива случаи не означавало само по себе си, че са безразлични към проблема. Жалбоподателката напомня, че по делото *Talpis c. Italie* (n° 41237/14, §§ 141-149) Съдът е установил нарушение на чл. 14 във вр. с чл. 2 и чл. 3 от Конвенцията и че съгласно разгледаните по него статистически данни положението в Италия е все така критично, въпреки законодателните изменения. Те оставали мъртва буква, ако на практика властите продължават да дискриминират жените, например като прекратяват разследването при оттегляне на тѣжбата, когато могат да действат служебно.

101. Съдът излага в резюме относимите общи принципи, формулирани за първи път по цитираното *Opuz* (§§ 184-91) и доразвити по цитираното *Volodina* (§§ 109-114):

а) различното третиране на лица в аналогично или сравнимо положение е дискриминационно, ако няма обективно и разумно оправдание;

б) обща политика с непропорционално увреждащ ефект за дадена група може да е дискриминационна, дори и да не е специално насочена към нея и да не е налице намерение за дискриминация. Дискриминацията може да е резултат и на фактическо положение;

в) насилието над жени, включително домашното, е форма на дискриминация по отношение на жените. Неизпълнението от дадена държава – дори и да е непреднамерено – на задължението ѝ да защитава жените от такова насилие представлява нарушение на тяхното право на равна защита от закона;

г) различно третиране с цел осигуряване на практическо равенство между половете може да бъде оправдано и дори наложително;

д) когато жалбоподателят е доказал наличието на различно третиране, в тежест

² Съгласно доклада на групата, цитиран в частта на решението относно приложимите международни право и практика, към онзи момент в Италия е имало само две престъпления, които не могат да бъдат преследвани служебно (б.пр.).

на държавата ответник е да докаже, че то е оправдано. Ако е установено, че домашното насилие засяга непропорционално жените, тази държава трябва да докаже какви коригиращи мерки е взела, за да поправи свързаното с пола неблагоприятно положение;

е) какви доказателства са годни да обърнат доказателствената тежест към държавата ответник в такива случаи, не е предварително определено. Те могат да бъдат извлечени от доклади на неправителствени организации или на международни наблюдатели като CEDAW³ или от статистически данни, произхождащи от властите или от академични институции, които показват, че 1) домашното насилие засяга главно жените и 2) общото отношение на властите – което се разкрива например от начина на третиране на жените в полицейските управления, когато сигнализират за случаи на домашно насилие, или от пасивността на съдебната система, когато трябва да се предостави ефикасна защита на жените, станали жертви на такова насилие – е създадо благоприятен за него климат;

ж) ако се установи наличието на мащабна структурна предубеденост, не е необходимо жалбоподателят да доказва, че спрямо жертвата е била проявена и индивидуална такава. Ако обаче няма достатъчно доказателствата за дискриминационен характер на законодателството или на официалната практика или за техен дискриминационен ефект, твърдението за дискриминация може да бъде подкрепено само като се докаже пристрастността на длъжностните лица, натоварени със случая на жертвата. При липсата на такива доказателства, фактът, че не всички разпоредени или препоръчани в нейния индивидуален

случай санкции или мерки са били спазени, не разкрива сам по себе си дискриминационно намерение на основата на пола.

102-109. Съдът отбелязва, че в настоящия случай жалбоподателката неведнъж е претърпяла насилие от страна на N.P. и фактите са били известни на властите. Прокуратурата обаче не е провела разследване нито през четирите месеца след подаването на първата ѝ тѣжба, нито след физическото посегателство срещу нея през 2018 г. Не са били взети и никакви мерки за защита, въпреки исканията на полицията. Касае се за пасивност, за която са отговорни прокурорите, натоварени с воденето на разследването. Съдът констатира, че след 2017 г. и цитираното решение *Talpis* Италия е взела мерки за прилагане на Истанбулската конвенция, с което е показала действителна политическа воля за предотвратяване и преодоляване на насилието над жените. С предприетите още от 2008 г. серия законодателни изменения е била създадена съвкупност от правила и механизми, засилващи капацитета на властите за съответни на намеренията им конкретни действия с цел ликвидиране на насилието, както е отчела и GREVIO. Жалбоподателката не е привела *prima facie* доказателства за всеобща пасивност на съдебната система що се отнася до предоставянето на ефикасна защита на жените, жертви на домашно насилие (*A. c. Croatie*, n° 55164/08, § 97) или дискриминационен характер на мерките или практиките, приложени от властите в нейния случай. Не е представила статистически данни или наблюдения на неправителствени организации. Не твърди и че полицаите са пробвали да я разубедят да иска преследване на N.P. или да свидетелства срещу него или са се опитали да попречат по какъвто и да било начин на тѣжбите, с които е търсела защита срещу твърдяното насилие (цитираното

³ Комитет за премахване на дискриминацията срещу жените по прилагане на Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените (б.пр.)

A. c. Croatie, § 97; *a contrario*, напр. цитираното *Eremia*, § 87). Напротив, те са сигнализирали неколkokратно прокуратурата за положението ѝ, дори и когато е оттеглила последната си тѣжба, и са поискали мерки за защита. Наистина, прокурорите не са изпълнили задължението си за превантивни мерки, които биха могли да осигурят реален шанс за промяна на трагичния изход или поне за намаляване на вредите. Съдът обаче намира, че с оглед на проактивното отношение на полицията, бездействието на разследващите органи в случая не може да се приеме за системен недостатък. Той е на мнение, че няма доказателства натоварените със случая на жалбоподателката прокурори да са действали по дискриминационен начин или

с дискриминационно намерение по отношение на самата нея. Напомня, че нарушение на чл. 14 може да има само в случай на широко разпространени слабости в резултат на явно и от системно естество неоченьване от националните власти на тежестта и обхвата на проблема с домашното насилие и дискриминационния му ефект върху жените. Следователно, като се има предвид, че критикуваните по настоящото дело слабости произтичат от тежка пасивност на властите, и макар да са осъдителни и да противоречат на чл. 2, те не могат да се считат сами по себе си за разкриващи дискриминационно отношение от страна на властите. С оглед на изложеното Съдът обявява това оплакване за недопустимо като явно необосновано.

3. ЗАБРАНА НА ИЗТЕЗАНИЯТА И НЕЧОВЕШКОТО ИЛИ УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ

При извършването на преценка относно това дали екстрадицията на жалбоподателите би създавала риск от нарушаване на правата им по чл. 3 от Конвенцията, следва да се изследва общата ситуация в приемащата страна. На следващо място, следва да се извърши преценка на индивидуалния риск за жалбоподателя. В случаите, когато е изминало значително време от последното решение на националните власти, Съдът изследва ситуацията, спазвайки принципа *ex nunc*. Оценката на риска се извършва на база обстоятелствата към момента на разглеждане на делото.

Решение по делото [Khasanov and Rakhmanov v. Russia \(nos. 28492/15 and 49975/15\)](#)

Въз основа на подадените жалби на 16 юни 2015 г. и 12 октомври 2015 г. Съдът е наложил привременни мерки съгласно чл. 39 от Правилника на Съда, като е посочил на правителството, че жалбоподателите не трябва да бъдат екстрадирани или по друг начин принудително изведени от Русия в Киргизстан или друга държава, докато трае производството пред Съда.

С решение от 15.10.2019 г. камара на Съда (Трета секция) приема, че не е налице нарушение на чл. 3. Жалбоподателите поискали делото да бъде отнесено до Голямата камара съгласно чл. 43 от Конвенцията.

Фактите: През юни 2010 г. в южен Киргизстан в резултат на междуетнически сблъсъци между местното узбекско малцинство и киргизкото население,

загинали над 400 души, а други 2000 били ранени. Мнозина били принудени да се преселят, а освен това били нанесени сериозни материални щети.

Първият жалбоподател пристигнал в Русия през юли 2010 г., като преди това живял в една от размирните области в Киргизстан. През ноември 2010 г. жалбоподателят бил осъден задочно за присвояване. През юли 2013 г. киргизките власти поискали екстрадицията на жалбоподателя. Изложили гаранции, че той няма да бъде подложен на изтезания и нечовешко отношение или преследван по политически причини. На 21.02.2014 г. заместник главният прокурор на Руската федерация допуснал екстрадирането на жалбоподателя. Неговото решение било обжалвано от първия жалбоподател пред съда. През април 2014 г. компетентният окръжен съд постановил, че решението за екстрадиране е незаконосъобразно. Изложил, че жалбоподателят бил част от уязвима етническа група и съществувало риск да бъде подложен на нечовешко отношение в Киргизстан. Прокуратурата подала протест срещу решението. През май 2014 г. Върховният съд потвърдил решението на окръжния съд, но след молба за проверка на решението, депозирана от Прокуратурата, Президиума на Върховния съд отменил решенията и върнал делото за разглеждане в първоинстанционния съд, като дал задължителни указания по прилагането на закона. При второто разглеждане окръжният съд отхвърлил жалбата срещу екстрадирането, а решението му било потвърдено от Върховния съд. Мотивите били, че общата ситуация в дадена държава не може да е причина за пълна забрана на екстрадициите, а жалбоподателят не е доказал конкретен

риск за себе си. Междувременно през август 2013 г. първият жалбоподател подал молба за получаване на бежански статут, но тя била отхвърлена.

До 2010 г. вторият жалбоподател живял в Южен Киргизстан, а от януари 2011 г. в Русия. През 2012 г. той бил обвинен задочно от властите в Киргизстан, че по време на размириците през юни 2010 г. е извършил редица престъпления, сред които участие масови безредици, включващи палежи, унищожаване на имущество, използване на огнестрелни оръжия и взривни вещества, убийство на лица чрез особена жестокост и др.. Киргизките власти постановили задържането на жалбоподателя и издали заповед за задържането му, а през май 2014 г. поискали екстрадицията му, като искането отново съдържало гаранции за правата на втория жалбоподател. Заместник главният прокурор допуснал екстрадицията, а решението му било обжалвано по съдебен ред. Окръжният съд отхвърлил жалбата, като се мотивирал, че за да бъде отказана екстрадицията, следва да бъде налице конкретен, индивидуален риск за жалбоподателя. През октомври 2015 г. Върховният съд постановил окончателно решение, с което отхвърлил исканията на втория жалбоподател. През юни 2014 г. той подал молба за предоставяне на бежански статут, поради опасност от преследване на база етническа принадлежност, ако бъде върнат в Киргизстан. Молбата била отхвърлена от миграционните служби, тъй като вторият жалбоподател редовно посещавал Киргизстан след събитията от юни 2010 г.; всичките му близки роднини пребивавали на територията на Киргизстан и не са били преследвани от властите; жалбоподателят никога не е бил част от политически, обществени или религиозни организации. Отказът бил потвърден от Районният съд в Москва.

Решението:

Относно оплакването за нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

72-73. Жалбоподателите се оплакват, че ако бъде допуснато тяхното екстрадиране в Киргизстан, за тях ще възникне реален риск да бъдат подложени на действия, нарушаващи чл. 3, поради етническата им принадлежност. Правителството възразява срещу тези твърдения.

74-77. В предходното решение камарата на Съда стига до заключението, че не е налице нарушение на Конвенцията. Излага, че според наличните международни доклади в периода от 2015 г. до 2019 г. не се констатира, че етническите узбеки представляват уязвима група, изправена пред специфичен риск от подлагане на нечовешко отношение. Не са налице и доказателства за наличието на индивидуален риск.

78-92. Според жалбоподателите настоящото положение на етническите узбеки в Киргизстан се характеризира с постоянно напрежение, политическа маргинализация, липса на равенство, несправедливи наказателни преследвания по обвинения в екстремизъм. Позовават се на заключения на международни наблюдаващи организации. Относно случая на първия жалбоподател се излага, че макар деянията, за които е обвинен да са извършени през 2008 г., наказателно преследване срещу него е образувано едва след събитията от юни 2010 г. Относно втория жалбоподател се твърди, че обвиненията пряко касаят етническите сблъсъци. Правителството твърди, че ситуацията в Киргизстан значително се е подобрила през последните 10 години. Извършени са законови реформи, касаещи защитата на правата на човека. Излага се, че не може да се очаква от националните органи да разсеят абсолютно всички съмнения за риск от лошо отношение при екстрадиция, това би създавало прекомерна тежест на доказване. Според правителството не са налице основания за съмнение в дадените от Киргизстан гаранции за правата на жалбоподателите. Според представилите становище трети страни руските съдилища рядко използват правомощията си да

преценяват рисковете от произволно връщане, а по-често се позовават на решенията на главния прокурор.

93-94. Съдът напомня, че договарящите се държави имат правото да осъществяват контрол относно влизането, престоя и експулсирането на чужденците от техните територии. Все пак принудителното извеждане на чужденец от страната може да противоречи на чл. 3, в случай че е налице риск той да бъде подложен на унижително или нечовешко отношение. Това поражда задължение за експулсираща държава да не екстрадира лицето, ако установи наличието на подобен риск.

95-101. Съдът излага, че преценката за наличието на риск следва да се изследва през призмата както на общата ситуация, така и на конкретното лично положение на жалбоподателя. В случай че след вземане предвид на всички обстоятелства, се установи наличие на риск от третиране, което е в противоречие с чл. 3, то извеждането също ще противоречи на Конвенцията. Началната точка следва да е преценката на общата ситуация в страната, в която се иска екстрадиция. Все пак дори да се установи наличие на високи нива на насилие в страната, това не значи автоматично, че екстрадицията ще е в нарушение на чл. 3. Когато ситуацията касае лица, принадлежащи към предполагаема уязвима група, следва да се изследва наличието на практика или на повишен риск от малтретиране за групата, към която те твърдят, че принадлежат. Като следваща стъпка, те следва да установят индивидуалната си принадлежност към съответната група, без да се налага да доказват допълнително индивидуално обстоятелства или отличителни белези. Ако не може да се установи, че групата е системно подложена на лошо отношение, то жалбоподателят следва да докаже наличието на допълнителни обстоятелства, поставящи го в риск. В случаите, когато са налице сериозни основания да се смята, че съответното лице, ако бъде депортирано, е изправено пред реален риск да бъде

подложено на третиране, противоречащо на чл. 3, Съдът проверява дали получените в конкретния случай гаранции от приемащата държава са били достатъчни.

102-108. Съдът припомня общия принцип, че националните власти се намират в най-добра позиция да преценят релевантните факти и доказателства, но въпреки това техните решения подлежат на контрол от страна на Съда. Все пак, ако жалбоподателят все още не е бил депортиран, същественият момент за преценката трябва да бъде моментът на разглеждане на делото от Съда. Необходимо е да се направи преценка *ex nunc*, като се вземат предвид и фактите, възникнали след решението на националните власти. Тъй като естеството на отговорността на договарящите държави по чл. 3 в случаи от този вид се състои в акта на излагане на дадено лице на риск от малтретиране, съществуването на риска трябва да се преценява преди всичко с глед на фактите, които са били известни или е трябвало да бъдат известни на договарящата държава към момента на експулсирането. Тази условност показва, че основната цел на принципа *ex nunc* е да служи като предпазна мярка в случаите, когато е изминало много време от решението на националните власти. Съответно всяко разглеждане на въпроса дали е налице подобрене или влошаване на общото положение в приемащата държава може да бъде преразгледано от Съда в светлината на променящите се обстоятелства.

109-112. Съдът напомня, че поначало жалбоподателят е този, който следва да представи доказателства за наличието на реален риск да бъде подложен на отношение, противоречащо на чл. 3, в приемащата държава. Отбелязва, че макар няколко на брой фактори да не представляват риск по отделно, то взети предвид в тяхната съвкупност, ведно с общата ситуация на насилие в страната, могат да доведат до заключение, че е налице риск за жалбоподателя. Относно

доказването на общата ситуация в страната, в случай че тя е ноторно известна и за нея съществува множество налична информация, то националните власти следва да извършат собствена преценка на тези факти.

113-116. Относно преценката на доказателствата, припомня, че съществуването на риска трябва да бъде оценено основно с оглед на онези факти, които са били известни или е трябвало да бъдат известни на договарящата се държава към момента на експулсирането. Следва да се вземе предвид източника на тези данни. По отношение на докладите – техният автор и неговата репутация, сериозността на проучването, потвърждаването на заключенията му и от други източници. Съдът подчертава, че при преценката на риска може да събира релевантни материали по собствена преценка. Отбелязва, че вземането предвид единствено на материалите събрани от националните власти, би представлявало прекалено тесен подход, предвид факта, че Съда е международен орган.

117-119. Съдът припомня, че в периода между 2012 г. и 2016 г. е разгледал 9 случая, касаещи екстрадицията на етнически узбеки от Русия в Киргизстан. В тези решения Съдът е установил, че съществува целенасочена и системна практика на нечовешко и унижително отношение срещу етнически узбеки, поради което е достигнал до заключение, че е налице реален риск. В настоящото дело Съдът следва да установи дали все още е налице подобна ситуация и дали принадлежността на двамата жалбоподатели към тази етическа група е достатъчна, за да се приеме, че е налице реална опасност за тях. Предвид обстоятелството, че са изминали 6 години от последното решение на националните власти, Съдът извършва преценка за наличието на реален риск към настоящия момент.

120-126. Съдът отбелязва, че въпреки повтарящите се случаи на отношение, противоречащо на чл. 3, от властите в Киргизстан, не съществуват основания да се приеме, че общата ситуация налага генерална забрана на всички екстрадиции към страната. Обсъжда доклади на ООН и неправителствени организации, според които продължават да съществуват индикации за наличието на изтезания, нечовешко отношение и липса на ефективно разследване. Според годишния доклад за човешките права и демокрацията на ЕС киргизките власти проявяват ангажираност към защитата на правата на човека и осъществяването на правосъдна реформа, но въпреки това все още са налице изтезания, широка корупция и липса на професионализъм в съдебната система. Съдът отчита като положителна стъпка приемането на нов Наказателен кодекс, създаващ гаранции срещу изтезания и други форми на малтретиране. Независимо от гореспоменатите правни и институционални промени, Съдът отбелязва, че международните източници продължават да изразяват загриженост относно недостатъчните действия на киргизките власти за предотвратяване на изтезанията и други нехуманни практики. Въпреки това наличните международни материали не подкрепят заключението, че общото положение в страната се е влошило в сравнение с предходните констатации, извършени от Съда.

127-132. Съдът изследва настоящата ситуация по отношение на третирането на узбекското малцинство в Киргизстан. Стига до заключението, че липсват данни в докладите на международните организации, следящи ситуацията в Киргизстан, за наличието на изтезания и нечовешко отношение на базата на етническа принадлежност. Въпреки че в резултат на етническите сблъсъци от юни 2010 г., са били налице конкретни доказателства, сочещи, че етническите узбеки са били изложени на повишен риск от малтретиране, то според последните

доклади към момента не са налице такива данни. Следователно Съдът няма основание да стигне до заключението, че етническите узбеките представляват група, която все още е системно изложена на нехуманно отношение. Поради това Съдът разглежда индивидуалното положение на жалбоподателите.

133-135. По отношение на първия жалбоподател Съдът приема, че не са налице доказателства, че именно етническата му принадлежност е довела до наказателното преследване срещу него. Твърденията на жалбоподателя не се подкрепят от събраните данни. По отношение на втория жалбоподател Съдът отбелязва, че обстоятелството, че той е обвинен за извършено насилие на етническа основа, не означава автоматично, че той самият е жертва на наказателно преследване, основано на етноса му. Отчита и липсата на твърдения, освен гореизложените, както и редовните му пътувания до Киргизстан и изваждането на нов киргизки паспорт, свидетелстват за липса на индивидуален риск.

136-139. Съдът констатира, че руските съдилища са изпълнили задълженията си по Конвенцията, като внимателно и по подходящ начин са изследвали наличието на индивидуални рискове, които могат да попречат на екстрадицията на жалбоподателите. От друга страна, двамата жалбоподатели не са успели да докажат нито пред националните съдилища, нито пред двете камари на Съда, наличието на скрити политически или етнически мотиви, стоящи зад обвиненията срещу тях. Следователно не са налице основания да се приеме, че за жалбоподателите съществува риск да бъдат нарушени правата им по чл. 3, в случай че бъдат екстрадирани. В

заключение Съдът приема, че не е налице нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

4. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ

Изпълнението на мерките в рамките на процедурата за ескортиране представлява лишаване от свобода по чл. 5, § 1 от Конвенцията. За да се счита лишаването от свобода за лишено от произвол и законосъобразно по смисъла на член 5 не е достатъчно конкретната мярка да бъде взета и изпълнена в съответствие с националното законодателство; тя също така трябва да бъде необходима с оглед конкретните обстоятелствата на дадения случай.

Решение по делото [Teslenko and others v. Russia \(nos. 49855/12, 65395/12, 49351/18 and 50424/18\)](#)

Вж по-долу раздела [„Свобода на изразяване, на съвестта и на религията, на събранията и на сдружаване“](#).

5. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

Непропорционални обезпечителни мерки в рамките на извънредно дълго наказателно производство, продължило повече от 10 години, и липсата на ефективни правни средства за тяхното оспорване.

Решение по делото [Călin v. Romania](#) (no.54491/14)

Вж. по-долу раздела „[Защита на собствеността](#)“.

Невъзможност за съдебно обжалване на отказа жалбоподателката да бъде назначена на съдебна длъжност. В грузинското вътрешното право е налице „право“ на справедлива процедура при разглеждане на молба за съдебен пост, като спорът е „истински“ и „сериозен“, тъй като засяга справедливостта на процедурата за подбор и назначаване на съдия и може да доведе до анулиране на оспорваното решение и преразглеждане на кандидатурата на жалбоподателката. Изключването на жалбоподателката, която отговаря на законовите изисквания за допустимост, от съдебен конкурс при липса на съдебен контрол не може да се счита, с оглед важността на защитата на съдебната независимост, в интерес на правовата държава, нито е обосновано от обективни причини в

интерес на държавата. Следователно член 6 е приложим.

Решение по делото [Gloveli v. Georgia](#) (no. 18952/18)

Фактите: Жалбоподателката е практикуващ адвокат в Грузия с над 20-годишен опит и бивш съдия. Тя участвала шест пъти в конкурси за вакантни съдебни длъжности, последно през октомври 2017 г., когато кандидатурата ѝ отново била неуспешна. През февруари 2018 г. тя подала жалба срещу решението на Висшия съдебен съвет, с което се отхвърлила кандидатурата ѝ на основание, че не е успяла да покрие минималния брой точки на теста за компетентност. Квалификационната камара към Върховния съд на Грузия отхвърлил жалбата ѝ като недопустима. Според съда жалбата не покривала минималните критерии за компетентност и тъй като кандидатурата на жалбоподателката не била допусната до действителното гласуване, съответно не бил постановен акт за отказ за назначаване, който да може да бъде обжалван пред съд.

Решението:

Оплакването за нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията

Жалбоподателката се оплаква, че е нарушено правото ѝ на достъп до съд по чл. 6, § 1 от Конвенцията поради невъзможността да прибегне до съдебен контрол на решението, с което се отказва назначаването ѝ на съдебен пост.

Относно допустимостта

31-33. Правителството твърди, че чл. 6 от Конвенцията е неприложим. Според него 1) не е имало спорно „право“, което да е признато от вътрешното право; 2) ако Съдът установи друго, въпросното „право“ не е „гражданско“ по смисъла на съдебната практика на Съда; 3) не е имало истински и сериозен спор относно това „право“; и 4) резултатът от съответното производство не е бил пряко решаващ за жалбоподателката. Посочва, че правото да бъде назначена на съдебна длъжност не съществува съгласно вътрешното право и че процедурата не е определяща за „гражданските права“ на жалбоподателката по смисъла на чл. 6, § 1 от Конвенцията. Според правителството такова право имат само тези, които отговарят на законовите изисквания, а практиката на Квалификационната камара е да разглежда само окончателните решения, с които се отказва назначаване на съдийска длъжност. Жалбоподателката оспорва, че правото ѝ на равен достъп до обществена служба и заетост, включително правото ѝ на достъп до съд е признато в съответното вътрешно законодателство. Посочва, че тя е трябвало да има право на справедливо разглеждане на нейното дело.

34-41. Общите принципи относно приложимостта на чл. 6 от Конвенцията са обобщени в делото *Baka v. Hungary* ([GC], no. 20261/12, и по-наскоро в *Grzęda v. Poland* ([GC], 43572/18, 257-64, *Gumenyuk and Others v. Ukraine*, no. 11423/19, §§ 44-59. Съгласно тази практика ЕСПЧ трябва да разгледа (i) наличието на право; (ii) дали е имало „истински“ и „сериозен“ спор относно това право; и (iii) дали въпросното право е „гражданско“ по смисъла на тази разпоредба. В своята жалба до Квалификационната камара жалбоподателката отстоява правото си на справедлива процедура в конкурса, като нейното оплакване се състои в това, че е налице пристрастност и липса на обективност. Съдът счита, че в основата на съответното производство е правото на

справедлива процедура при разглеждане на молбата ѝ (вж. *Regner v. the Czech Republic* [GC], no. 35289/11, § 105; *Frezadou v. Greece*, no. 2683/12, § 28). Конституцията на Грузия предвижда право на равен достъп до публични услуги. Конституционният съд също потвърждава правото на назначаване на съдийска длъжност чрез равна и справедлива процедура и произтичащото от това процесуално право на достъп до съд за оспорване на решения, свързани с назначения на съдия, като посочва, че процесът по подбор и назначаване не е част от процеса на вземане на политически решения. Предвид вътрешното право и неговото тълкуване от Конституционният съд, ЕСПЧ приема, че може да се твърди, че съществува „право“, признато от грузинското законодателство на справедлива процедура в съдебните конкурси, включително правото лицето да бъде защитено от произволни и дискриминационни откази. Възражението на правителството, че жалбоподателката няма право, тъй като не отговаря на „съответните законови изисквания“ за заемане на държавна служба, не могат да бъдат споделени от Съда. Кандидатурата ѝ е избрана и тя е регистрирана в съответствие с процедурата като кандидат за вакантната съдебна длъжност. Името на жалбоподателката е публикувано на уебсайта на ВСС, като кандидат за съдия, чиято кандидатура е удовлетворила изискванията за участие в конкурса за съдии. С оглед горното Съдът е приема, че във вътрешното право е налице „право“ на справедлива процедура при разглеждане на молба за съдебен пост, което жалбоподателката може да предяви. Съдът счита, че спорът е „истински“ и „сериозен“, тъй като засяга справедливостта на процедурата за подбор и назначаване на съдия и може да доведе до анулиране на оспорваното решение и преразглеждане на кандидатурата на жалбоподателката за поста (вж. *Tsanova-Gecheva v. Bulgaria*, no.

43800/12, § 84 и *Bara and Kola v. Albania*, nos. 43391/18 и 17766/19, § 58).

42-53. На следващо място трябва да се определи дали правото е гражданско, съобразявайки критериите по решението *Vilho Eskelinen and others* ([GC], no. 63235/00, и цитираното по-горе решение по делото *Grzęda*. Правителството твърди, че грузинският закон изключва достъпа до съд за съдебен кандидат, който не е включен в действителния етап на гласуване на съдебния конкурс, като посочва, че може да се обжалва само окончателното решение, с което се отказва назначаване на съдийска длъжност. Квалификационната камара счита, че няма компетентност да разглежда молбата на жалбоподателката, тъй като тя не се отнася до окончателно решение. Конституционният съд обаче в решението си потвърждава оспорването на решения, свързани с назначенията на съдии, и заявява, че процесуалната справедливост е гарантирана от Конституцията на всеки етап от процеса на набиране на работа. В решението се посочва, че трябва да бъдат дадени адекватни причини в контекста на назначаване или отказ и че правото на справедлив съдебен процес изисква всички решения на публични органи, които нарушават правата на човека, да бъдат оспорени и решени в съд. Това е и причината Конституционният съд да отхвърли жалбата на жалбоподателката, тъй като новите законодателни промени са приложили конституционното право на достъп до съд, чрез създаването на Квалификационната камара, която е компетентна да разглежда тези спорове. При тези обстоятелства, Съдът не може да заключи, че вътрешното законодателство съдържа изрично изключване на достъпа до съд за вида на спора (сравнете *Özpinar v. Turkey*, no. 20999/04, § 30; *Nedeltcho Popov v. Bulgaria*, no. 61360/00, § 38; и *Suküt v. Turkey*, (dec.), no. 59773/00). Що се отнася до изключването на достъпа до съд по имплицитен начин, Съдът отбелязва, че има

само едно решение, предшестващо делото на жалбоподателката, и то е лишено от „всеобхватен и подробен анализ“ на съответното национално законодателство през призмата на съдебната практика на Конвенцията и съответните международни стандарти. Що се отнася до решението на Квалификационната камара по делото от жалбоподателката, то мотивите на Конституционния съд не са взети под внимание. В светлината на гореизложеното, Съдът не може да заключи, че националното право, в сила след приемането на законодателните изменения, изключва достъпа до съд за спора на жалбоподателката.

Дори и да се приеме аргументът на правителството, че вътрешното право изключва достъпа до съд, Съдът трябва да се увери, че изключването е оправдано от „обективни причини в интерес на държавата“ (вж. *Vilho Eskelinen*, цитирано по-горе, § 62). Съдът многократно е подчертавал специалната роля в обществото на съдебната власт, която, като гарант на справедливостта, основна ценност в една правова държава, трябва да се ползва с обществено доверие, ако иска да изпълнява успешно своите задължения. Като се има предвид важното място, което съдебната власт заема и значението, което се придава на разделението на властите и на необходимостта от запазване на независимостта на съдебната система, Съдът трябва да бъде особено внимателен към защитата на членовете на съдебната власт срещу мерки, засягащи техния статут или кариера, които могат да застрашат тяхната съдебна независимост и автономия. Съдът е заявил, че съдебната независимост е предпоставка за върховенството на правото (вж. *Guðmundur Andri Ástráðsson v. Iceland* [GC], no. 26374/18, § 239). В тази връзка, наред с всичко друго, трябва да се вземе предвид и начинът на назначаване на членовете на съда. Както е посочено от Съда в *Ástráðsson*, изглежда има значителен

консенсус сред държавите членки, че изискването за „трибунал, създаден със закон“ обхваща процеса на първоначално назначаване на съдия на длъжност (пак там, § 228). Съдиите трябва да бъдат избирани въз основа на заслуги и обективни критерии, не само за да се гарантира общественото доверие в съдебната власт, но и за да се допълни гаранцията за личната независимост на съдиите (вж. *Bilgen*, цитирано по-горе, § 63, с допълнителни препратки). Съдът в трайната си практика и в Становище № 1 (2001) на Консултативния съвет на европейските съдии (CCJE), препоръчва държавите членки да въведат, публикуват и приложат обективни критерии, с цел да гарантират, че подборът и кариерата на съдиите се основават на заслуги, като се вземат предвид квалификациите, почтеността, способностите и ефикасността и подчерта значението на строгия процес за назначаване на обикновени съдии, за да се гарантира, че най-квалифицираните кандидати са назначени на съдебни постове (вж. *Ástráðsson*, цитирано по-горе, §§ 221-22). Вътрешното законодателство трябва да бъде формулирано с недвусмислени термини, доколкото е възможно, така че да не позволява произволна намеса в процеса на назначаване. В тази връзка Съдът отбелязва, че съществува ясна връзка между почтеността на процеса на назначаване на съдии и изискването за съдебна независимост в член 6 § 1 (вж. *Thiam v. France*, по. 80018/12, §§ 81-82). В настоящия случай изключването на жалбоподателката, кандидат за съдебен пост, която отговаря на законовите изисквания за допустимост, от съдебен конкурс при липса на какъвто и да е съдебен контрол не може да се счита, с оглед важността на защитата на съдебната независимост, в интерес на една правова държава. Съдът не е призован да преразглежда системите за назначаване в различните държави членки. Важното е назначените да са свободни от влияние или

натиск, когато изпълняват своята правораздавателна роля. Съответно Съдът намира, че второто условие на теста *Eskelinen*, а именно изключването на жалбоподателката от достъп до съд да бъде обосновано от обективни причини в интерес на държавата, не е изпълнено. Оттук следва, че чл. 6, § 1 от Конвенцията е приложим в неговия гражданскоправен аспект. Предварителното възражение на правителството относно неприложимостта на чл. 6, § 1 трябва да бъде отхвърлено. Съдът отбелязва, че оплакването не е нито явно необосновано, нито недопустимо на други основания, изброени в член 35 от Конвенцията и следователно трябва да бъде обявено за допустимо.

Относно основателността

54-55. Жалбоподателката поддържа, че правото ѝ да оспори решението е нарушено. Твърди, че процедурата за подбор и назначаване на съдии е от такова значение за правилното функциониране на съдебната система, че всяко решение на всеки етап от процедурата трябва да бъде предмет на съдебен контрол. Правителството в отговор твърди, че правото на достъп до съд на жалбоподателката не е било нарушено. Вътрешното законодателство, в съответствие със съответните международни стандарти, със създаването на Квалификационната камара, е предвидило съдебно преразглеждане на решенията за подбор и назначаване на съдии, като решението на Квалификационната камара е в съответствие с националната съдебна практика.

56-60. Правото на достъп до съд е установено като аспект на правото на справедливо разглеждане на делото, гарантирано от чл. 6, § 1 от Конвенцията в решението *Golder v. the United Kingdom*, по. 4451/70, §§28-36. Съдът установи, че правото на достъп до съд е присъщ аспект на гаранциите, залегнали в чл. 6,

позовавайки се на принципите на върховенството на правото и избягването на произволното упражняване на власт. По този начин чл. 6, § 1 гарантира на всеки правото да предяви иск, свързан с неговите граждански права и задължения, пред съд. Когато няма достъп до независим и безпристрастен съд, винаги ще възниква въпросът за спазването на върховенството на правото (вж. *Golder*, цитирано по-горе, §34). Правото на достъп до съд не е абсолютно и може да бъде предмет на ограничения. Ограничението няма да бъде съвместимо с чл. 6, § 1, ако не преследва легитимна цел и ако няма разумна връзка на пропорционалност между използваните средства и преследваната цел. В настоящия случай жалбата на жалбоподателката не е разгледана от Квалификационната камара по същество. Жалбата е обявена за недопустима поради липса на компетентност. Квалификационната камара стига до заключението, че няма компетентност да разглежда спорове, свързани с назначаването на съдии, освен ако конкурсната процедура не достигне етап на гласуване. Квалификационната камара не се е съобразила с позицията на Конституционния съд, който е заявил, че правото на мотивирано решение предполага да бъдат представени адекватни мотиви и правото на справедлив съдебен процес включва изискването всички решения (актове) на публични органи, които нарушават правата на човека, да бъдат оспорени и постановени в съд. Съдът счита, че Квалификационната камара, като се е лишила от компетентност да разгледа жалбата на жалбоподателката срещу решението, е накърнила самата същност на нейното право на достъп до съд. Съответно е налице нарушение на чл. 6 § 1 от Конвенцията.

6. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ

Правото на жалбоподателя на зачитане на личния му живот не е било нарушено поради обявената недопустимост на иска му за установяване на бащинство по отношение на неговия биологичен син, роден посредством сурогатно майчинство, осъществено във Франция, където то е забранено, и предоставен от сурогатната майка на припознал го друг мъж и съпругата му. Националните съдилища са балансирани засегнатите интереси и са дали предимство на най-добрия интерес на детето, като са изложили релевантни и достатъчни съображения. В нарушение на чл. 8 обаче производството е продължило повече от 6 години, което е несъвместимо със задължението за изключително усърдие при обстоятелствата в случая, в който изтичането на време е имало отражение върху конкретната преценка на данните по делото.

Решение по делото [A.L. c. France](#) (n° 13344/20)

Фактите: Жалбоподателят и интимният му партньор г-н Ма. сключили договор за сурогатно майчинство с г-жа В., която се съгласила, срещу възнаграждение, да бъде оплодена с гамети на жалбоподателя. През 2013 г. родила детето – S., но го дала срещу заплащане на друга двойка – г-н и г-жа R., без да ги уведоми как е заченато. На

жалбоподателя казала, че детето е починало. Още преди раждането му то било припознато от г-н Ма. и г-жа В., но след това и от г-н R. и г-жа В. в друго кметство. Последните били посочени като родители в акта му за раждане.

По сигнал на здравна служителка, която заподозряла, че S. е роден посредством забраненото във Франция сурогатно майчинство, било образувано наказателно производство и г-жа В. била осъдена за измама, а жалбоподателят и г-н Ма., както и г-н и г-жа R. – за провокация към изоставяне на дете. Назначена в това производство биологична експертиза установила, че вероятността жалбоподателят да е баща на S. е по-висока от 99,99 %. Въз основа на тази експертиза и признанието на г-жа В., че е оплодена с гамети на жалбоподателя, през март 2017 г. гражданският съд уважил исквете, които той предявил междуременно срещу нея и г-н и г-жа R., като установил бащинството му и постановил детето да носи неговото име, изключително той да упражнява родителските права и местоживеенето на сина му да е при него, считано от декември същата година., докато му определил прогресиращ режим на контакти. Допуснал и предварително изпълнение на решението. По искане на г-н и г-жа R., които обжалвали решението пред апелативния съд (АС), неговият председател спрял предварителното изпълнение, а впоследствие съдът обезсилил първоинстанционното решение и обявил исквете на жалбоподателя за недопустими поради забраната на сурогатното майчинство. Приел, че най-добрият интерес

на детето не диктува промяна на юридическия му произход и отнемането му от г-н и г-жа R., които го отглеждали отлично още от раждането му, в полза на биологичната истина, като нямало пречка то да я узнае в подходящия момент и да поддържа контакти с биологичния си баща. Касационният съд (КС) оставил жалбата на жалбоподателя без уважение, със сходни мотиви.

Решението:

34. Жалбоподателят се оплаква от обявяването за недопустим на иска му за установяване на бащинство по отношение на неговия биологичен син. Твърди, че то представлява лишена от правно основание и непропорционална намеса в правото му на зачитане на личния живот, в нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

35-36. Съдът отбелязва, че правителството не поставя под въпрос допустимостта на това оплакване. По-специално, съгласно изричното му изявление относно приложимостта на чл. 8, то не оспорва, че признаването на качеството на баща на даден мъж по отношение на биологичното му дете, родено вследствие на сключен във Франция договор за сурогатно майчинство, попада в сферата на личния живот. Съдът намира за достатъчно да припомни, че многократно е приемал производства, в които се установява или оспорва бащинството на дадено лице, за отнасящи се до неговия личен живот по смисъла на чл. 8 (напр. *Ahrens c. Allemagne*, n° 45071/09, § 60, и препратките там), и обявява жалбата за допустима.

37-40. По основателността ѝ жалбоподателят поддържа, първо, че осъществената намеса не е предвидена в закона. Липсвали законова разпоредба или константна съдебна практика, съгласно които да е недопустимо биологичният баща на дете, родено от осъществено във Франция сурогатно

майчинство, да оспори невярното признаване на бащинство от трето лице. Второ, намесата била неоправдана, тъй като означавала абсолютна невъзможност за установяване на вече призната в наказателното производство биологична връзка. Доколкото възприетото от АС и КС разрешение се опирало на приоритета на интереса на детето пред биологичната истина, то противоречало на решението по делото *Mandet c. France* (n° 30955/12, §§ 58-59), в което Съдът приел, че биологичният произход има приоритет пред социалния, дори и детето да е установило отношения с юридическото си семейство. Жалбоподателят твърди и че не са отчетени останалите засегнати интереси – неговият интерес на окончателно признат от наказателния съд биологичен баща и общественият интерес, пренебрегнат от семейство R., които купили дете след невярното му припознаване. Освен това производството продължило повече от шест години, през които детето живяло в това семейство, а именно прекараното там време довело до възприетото от АС и КС разрешение. Тази продължителност се дължала единствено на процесуалните ходове на г-н R. с цел забавяне на производството и създаване на фактическо положение.

41-45. Правителството не оспорва, че е осъществена намеса в правото на жалбоподателя на зачитане на личния му живот, но поддържа, че тя е отговаряла на изискванията на чл. 8, § 2. Била предвидена в закона, тъй като Гражданският кодекс (ГК) изрично разпореждал, че договорите за сурогатно майчинство са нищожни и че тази нищожност е от публичен порядък. Насочена към интереса на детето, тя преследвала легитимната цел защита на правата на другите. По въпроса дали е необходима в едно демократично общество правителството твърди, че националните власти разполагат с широка свобода на преценка поради липсата на европейски

консенсус относно сурогатното майчинство. Националните съдилища претеглили всички засегнати интереси, като дали предимство на този на детето. Постигнали справедлив баланс и изложили релевантни и достатъчни мотиви. Продължителността на производството се обяснявала с голямата сложност на делото, което било свързано с паралелно наказателно производство и касало особено деликатен въпрос, и с многото инцидентни искания на страните. Жалбоподателят разполагал с процесуални средства за ускоряването му. Във всички случаи изтеклото време не било централният въпрос при преценката на съдилищата, които се постарали да балансират интереса на жалбоподателя с този на детето.

46-49. Съдът приема, че обявяването за недопустимо на искането на жалбоподателя за правно установяване на бащинството му по отношение на S., за чийто биологичен баща е признат, представлява намеса в правото му на зачитане на неговия личен живот (цитираното *Ahrens*, §§ 60-61), която е била предвидена в закона, тъй като правното ѝ основание е наложената във Франция забрана на договорите за сурогатно майчинство. Приема и че намесата е преследвала поне една от изброените в чл. 8, § 2 от Конвенцията легитимни цели: защита на правата и свободите на другите, по-специално на детето.

50-55. Съдът напомня общите принципи по въпроса, който остава да бъде решен, а именно дали намесата е била „необходима в едно демократично общество“ за постигането на преследваната цел, като понятието за „необходимост“ подразбира намеса, основана на належаща обществена нужда и пропорционална на преследваната легитимна цел. За да го реши, Съдът трябва да провери, в светлината на делото като цяло, дали съображенията, изложени на вътрешно ниво като оправдание за намесата, са относими и достатъчни от гледна точка на чл. 8, § 2. Без да замества националните

власти, той следва да разгледа през призмата на Конвенцията решенията, които те са взели при упражняването на правомощието си за преценка (напр. цитираното *Mandet*, §§ 51-52, и препратките там). Относно обхвата на свободата на преценка, с която разполагат договарящите държави, Съдът е приел, от една страна, че тя обикновено е ограничена, когато става въпрос за особено важен аспект на съществуването или самоличността, какъвто е случаят с родствената връзка между дете и родителите му (и родството по-общо). От друга страна, по цитираното *Ahrens* той я е приел за по-широка, когато се касае за определяне на правния статус на детето, отколкото когато се касае за решаване на въпроси относно правата, свързани с поддържането на отношенията между дете и родител. От това, и най-вече от липсата на консенсус между договарящите държави по въпроса, той е заключил, че решението дали трябва да се позволи дадено лице да оспори правно установеното бащинство по отношение на дете, на което смята, че е биологичен баща, попада в рамките на свободата на преценка на тези държави. Приел е и че тази свобода е значителна, когато трябва да бъдат балансирани конкуриращите се основни права на две лица (напр. цитираното *Mandet*, § 52). При все това направеният от държавата избор не убягва от контрола от Съда, който трябва да разгледа внимателно аргументите, взети предвид за да се достигне до възприетото разрешение, и да провери дали е постигнат справедлив баланс между съответните интереси, като държи сметка за основния принцип, че винаги когато се касае за положението на дете, неговият най-добър интерес трябва да надделява (*ibidem*, § 53). Именно с оглед на най-добрия интерес на детето, при тристранен конфликт между социален и юридически баща, биологичен баща и майка, следва да бъдат преценявани исканията на биологичния баща, насочени към получаване на право на информация или на контакти или на цялостен правен статус

на баща (напр. *Anayo c. Allemagne*, n° 20578/07). При осъществяване на контрола Съдът трябва да провери и дали процесът на вземане на решение, разгледан като цяло, е осигурил на жалбоподателя изискваната защита на интересите му. Това включва и продължителността на производството. Когато се касае за връзката на дадено лице с детето му, съществува задължение за изключително усърдие, тъй като изтичането на време може да доведе до решаване на въпроса от един свършен факт (вж. напр., относно правото на зачитане на личния живот, цитираното *Ahrens*, §§ 76 и 78, а на семейния – *Strand Lobben et autres c. Norvège* [GC], n° 37283/13, § 212). Всяка договаряща държава трябва си създаде подходящ и достатъчен юридически арсенал, за да осигури спазване на позитивните задължения, които има по силата на чл. 8 от Конвенцията, сред които е и задължението за изключително усърдие, когато въпросът е за отношенията на дадено лице с детето му (напр. *Soares de Melo c. Portugal*, n° 72850/14, § 92).

56-66. В съответствие с горните принципи, в настоящия случай Съдът признава на държавата ответник значителна свобода на преценка, най-вече защото се касае за балансиране на защитени от Конвенцията права – от една страна, правото на зачитане на личния живот на жалбоподателя, а от друга – правото на зачитане на личния и семеен живот на детето S., което подразбира спазване на принципа за превъзходство на интереса на детето. Що се отнася до мотивировката на националните юрисдикции Съдът констатира, че АС е обявил исковете на жалбоподателя за недопустими поради нищожността на договора за сурогатно майчинство, но и се е постарал да балансира засегнатите интереси, при което е приел, че най-добрият интерес на S. е не толкова да бъде установена родствената му връзка с неговия биологичен баща, колкото да продължи да живее със съпрузите R. В същия смисъл е било и

становището на особения представител, назначен на детето от този съд, който е поддържал, че неговият най-добър интерес изисква да има стабилен юридически статус и да се развива при добри условия в семейство R., както и че, макар да има право да знае произхода си, то има и право да живее спокойно в това семейство, което го е отгледало от раждането му. От своя страна генералният адвокат е приканил КС да не се ограничава стриктно със забраната на ГК, а да приеме, че от нея има едно изключение, което е противоречието ѝ с най-добрия интерес на детето. Изхождайки от това, е застанал на становище, че след като е анализирал едновременно въпросната забрана от публичен порядък и първостепенния интерес на детето *in concreto*, АС е извлякъл налагащите се с оглед на обстоятелствата в случая изводи. КС е последвал препоръката му и е заключил, че като е претеглил засегнатите интереси, в т.ч. интереса на детето, на който е дал предимство, АС не е пренебрегнал изискванията на чл. 8 от Конвенцията. При тези обстоятелства Съдът стига до заключение, че АС, под контрола на КС, надлежно е поставил в основата на съображенията си най-добрия интерес на детето, който се е погрижил да характеризира конкретно, без да изпуска от внимание биологичната реалност, на която се е позовавал жалбоподателят. Практиката на Съда показва, че биологичната реалност несъмнено има тежест по дела като настоящото, но отстъпва пред най-добрия интерес на детето, когато двете не се съгласуват. Съдът дава за пример цитираното *Arhens*, обстоятелствата по което са сравними в някои отношения с тези в случая и по което той не е установил нарушение на чл. 8. Там той е подчертал, че съгласно решението по цитираното *Anayo* (§§ 70-73) чл. 8 може да се тълкува като налагащ задължение да се изследва дали най-добрият интерес на детето диктува да бъде позволено биологичният му баща да установи отношения с него, например като

му се определи режим на лични отношения. Прибавил е обаче, че това не подразбира непременно и произтичащо от Конвенцията задължение да бъде позволено биологичният баща да оспори статута на юридическия баща, каквото не следва и от съдебната практика, и е приел, че решението дали на биологичния баща да бъде позволено, с оглед на конкретните обстоятелства в случая, да оспори бащинството, попада в рамките на свободата на преценка на държавата (цитираното *Ahrens*, § 75; за обратно разрешение в различен контекст, когато установяването на родствената връзка с биологичния баща не е било пречка детето да продължи да живее в социалното си семейство до навършването на пълнолетие, вж. цитираното *Mandet*). В настоящия случай уважаването на исквете на жалбоподателя би довело не само до установяване на бащинството му, но и до упражняване от него на родителските права, което би прекратило юридическата връзка на детето с г-н R. и със семейството, в което се е развивало стабилно от раждането си. Съдът, като уточнява, че решението му не предопределя с нищо изхода на постъпките, които S. или законните му представители биха могли да направят в бъдеще що се отнася до връзката му с негов родител, констатира, че според АС интересът на S. може да диктува в подходящ момент да научи истината за произхода си и да се помисли за контакти с жалбоподателя. С оглед на всичко изложено Съдът намира, че мотивите, изложени от националните съдилища като оправдание за спорната намеса, са релевантни и достатъчни от гледна точка на чл. 8, § 2. Впрочем изборът на АС, потвърден и от КС, прецененият *in concreto* най-добър интерес на детето да се постави на първи план не само е в съответствие с практиката на Съда, но и е представлявал единственият начин за уреждане на деликатното положение, в което се е намирал S. – положение, за което всеки от замесените възрастни е носел част от отговорността.

67-74. Що се отнася до качеството на процеса на вземане на решение Съдът констатира, че жалбоподателят се е ползвал от състезателно производство, в рамките на което е имал възможността да вземе становище по доводите на другите страни, в т.ч. на S. посредством особения му представител, и да изложи своите пред безспорно независими и безпристрастни юрисдикции, които са се произнесли с мотивирани решения. Производството обаче е продължило общо шест години и около месец, което е несъвместимо със задължението за изключително усърдие. При сезирането на първоинстанционния съд S. е бил на около четири месеца, а при произнасянето му – на четири години. Към датата на решението на АС вече е бил на близо пет, а на това на КС – на шест и половина години. Съдът не вижда как подобна продължителност може да бъде оправдана от сложността на делото. По довода на правителството, че жалбоподателят е могъл да ускори движението му, обръща внимание, че доброто протичане на производството е задача на съдилищата. Съдът констатира и че АС е отчел в решението си, че S. живее със съпрузите R. от своето раждане, което показва, че е взел предвид едно фактическо положение, дължащо се на изтекло време. Според Съда не може да се спори, че изтичането на време е имало отражение върху конкретната преценка на данните по делото. В това отношение настоящото дело се различава от цитираното *Ahrens* (§§ 79-80), където производството в три инстанции е продължило само три години и седем месеца и Съдът е констатирал, че от мотивите на АС не личи изходът на делото да е бил предопределен от тази продължителност. Ето защо Съдът установява нарушение на чл. 8 от Конвенцията поради неизпълнението от ответната държава на задължението за изключително усърдие, което е имала при обстоятелствата в случая. Подчертава, че

този извод не може да се тълкува като поставящ под въпрос извършената от АС преценка на най-добрия интерес на детето S. и решението му за недопустимост на исквете на жалбоподателя, потвърдени от КС (срв. *mutatis mutandis* напр. *E.S. c. Roumanie et Bulgarie*, n° 60281/11, § 82).

7. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И НА РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ

Обосновано отнемане на лиценза за излъчване на телевизионен канал след многократно и сериозно нарушение на законното изискване за осигуряване на политически баланс и плурализъм в новинарските емисии. Съдът развива практиката си относно медийния плурализъм и обхвата на необходимата намеса в свободата на изразяване на медиите в едно демократично общество.

Решение по делото [NIT S.R.L. v. the Republic of Moldova \[ГК\] \(no. 28470/12\)](#)

Фактите: Дружеството жалбоподател е собственик на телевизионния канал NIT, който излъчва в национален мащаб от 2004 г. насетне. През 2012 г. Координационният съвет за аудиовизуални медии („КРС“) отнел лиценза му за излъчване поради многократно неспазване на изискването телевизионните оператори да осигуряват политически и социален баланс и плурализъм, както било предвидено в чл. 7 от Аудиовизуалния кодекс от 2006 г. („Кодексът“). По-специално каналът бил обвинен в политически пристрастни предавания, фаворизиране на Партията на комунистите на Република Молдова (ПКРМ - опозиционна партия към момента производството), излъчване на неверни новини, използване на агресивен журналистически език, често неспазване на изискванията за разнообразяване на източниците, а също така и използване на изображения, монтажни похвати или коментари с цел изопачаване на реални факти или злопоставяне на други лица. Решението на КРС било приведено в изпълнение незабавно след публикуването

му в Държавен вестник и е потвърдено от съдилищата.

Решението:

По твърдението за нарушение на чл. 10 от Конвенцията

113-130. Дружеството жалбоподател се оплаква, че отнемането на лиценза му е нарушило правото му на свобода на изразяване. Твърди, че намесата в правото му не е била необходима в едно демократично общество, тъй като целта ѝ е била да бъде наказано за това, че е предоставило плурализъм на мненията, включително на възгледите на опозиционна политическа партия, и че е представило управляващите партии в негативна светлина. Твърди и, че намесата не е била предвидена в закона, като представя алтернативно тълкуване на приложимото вътрешно законодателство, съгласно което изпълнението на решението на КРС е трябвало да бъде спряно до приключване на съдебното производство. Поддържа, че Кодексът е бил неясен и непредвидим. Дружеството жалбоподател твърди, че след смяната на правителството през 2009 г. е станало обект на многобройни атаки от страна на КРС. То е било изнесено от помещенията, които е наемало в правителствена сграда; след това държавните предприятия са спрели да рекламират в NIT и му е бил отнет достъпа до кабелно излъчване. Освен това то е било обект на многобройни оплаквания от страна на политици от управляващите партии и е било бойкотирано от тях. Също така е било оклеветено в медиите, контролирани от правителството. NIT е бил санкциониран

повече от десет пъти от КРС и е единственият телевизионен оператор, на когото е отнет лиценз. Множество високопоставени политици са заявявали, че каналът трябва да бъде закрит. Критиката, изразена от журналистите на НIT по отношение на политиките и представителите на правителството, не може да се счита нито за достатъчно, нито за релевантно основание за отнемане на лиценз му. И накрая, най-тежката мярка за отнемане на лиценз на радио- и телевизионно дружество по принцип не можело да се счита за съответстваща на належаща обществена нужда, за попадаща в рамките на свободата на преценка на държавата и за необходима в едно демократично общество. Подобна мярка би могла да накърни плурализма на мненията и принципа на широкообхватност и откритост в едно демократично общество, чиито граждани трябва да могат свободно да избират информацията, която желаят да получават. Ситуацията била още по-сериозна предвид факта, че НIT е отразявал възгледите на опозиционна партия, бил е важен за езиково малцинство и е критикувал правителството.

131-143. Правителството подчертава, че в рамките на свободата на преценка на държавите е да изберат какъв подход да възприемат с оглед на постигането на плурализъм на мненията. Националните власти са в по-добра позиция от международния съд да изберат каква политика в областта на плурализма да следват. То сочи, че Кодексът е бил изготвен в сътрудничество със Съвета на Европа и ОССЕ и че двете организации са приветствали приемането му и са го похвалили за това, че отговаря на европейските и международните стандарти. Поддържа, че намесата в правата на жалбоподателя е била легитимна и е преследвала защита на националната сигурност и обществената безопасност и предотвратяване на безредици и

престъпления, тъй като НIT е насърчавал публиката да участва в протести, които биха могли да прераснат в насилие в резултат на дезинформацията, която е разпространявал, и на чувството на гняв, което умишлено е предизвиквал сред своята публика. Правителството подчертава значението на плурализма в едно демократично общество и заявява, че целта, преследвана от молдовските власти, е била на аудиторията да бъдат представени множество източници на информация и информация, обхващаща различни политически възгледи, без да се допуска някой да получи неоправдано предимство поради контрол върху телевизионен канал. Законодателната уредба е имала за цел да подкрепи интегритета на демократичните процеси, да получи справедлива рамка за политически и обществени дебати и да гарантира, че онези политически субекти, които могат да си позволят да популяризират позициите си по време на телевизионните предавания, няма да получат несправедливи предимства чрез възможността да използват най-мощното и широко разпространено средство. Освен това е имало нужда да се защити обществото от отрицателното въздействие на нелоялните журналистически практики на НIT, като подвеждащата и невярна информация, излъчвана от телевизионния канал, и призивите към омраза и ксенофобия. Правителството твърди още, че необходимостта от намеса в настоящия случай е била продиктувана от повтарящия се характер на нарушенията, извършени от дружеството жалбоподател. За период от три години то е било санкционирано повече от 11 пъти за подобни нарушения, а именно за популяризиране на позицията само на една политическа партия в новинарските си емисии и за отказ да отразява мненията на други политически партии, както изисква законът. Дружеството жалбоподател дори не е оспорило всички наложени му санкции. То е предпочело да плати глобите и да продължи да нарушава закона.

144-149. Очертавайки обхватът на делото Съдът посочва, че дружеството жалбоподател се оплаква от решението за отнемане на лиценза му за радио- и телевизионно излъчване и от производството, довело до това решение, както и от съвместимостта на някои разпоредби на Кодекса с чл. 10 от Конвенцията. Поради това Съдът е на мнение, че в настоящия случай негативното задължение на държавата да не се намесва е свързано с въпроса дали държавата е изпълнила позитивното си задължение да въведе подходяща правна и административна рамка, гарантираща медийния плурализъм.

150-155. Страните не спорят, че е налице намеса в правата по чл. 10 и че мярката следва да бъде разгледана в светлината на третото изречение на чл. 10, § 1. В това отношение Съдът повтаря, че предметът и целта на това изречение е да изясни, че на държавите е позволено да регулират чрез лицензионна система начина, по който е организирано радиоразпръскването на техните територии, особено в техническите му аспекти. „Последните безспорно са важни, но издаването или отказът на лиценз може да бъде обусловено и от други съображения, включително такива като естеството и целите на предложената станция, нейната потенциална аудитория на национално, регионално или местно равнище, правата и нуждите на конкретната аудитория и задълженията, произтичащи от международни правни инструменти. Това може да доведе до намеси, чиито цели ще бъдат законни съгласно третото изречение на § 1, въпреки че може да не съответстват на нито една от целите, посочени в § 2. Въпреки това съвместимостта на такива намеси с Конвенцията трябва да се преценява в светлината на другите изисквания на § 2“ (вж. *Centro Europa 7 S.R.L. and Di Stefano v. Italy* [GC], по. 38433/09, § 139). Съдът отбелязва, че за телевизионно излъчване в Молдова се

изисква лиценз, издаден от КРС в съответствие с чл. 23 от Кодекса. В тази разпоредба се съдържат и различни указания относно целите, функциите и съдържанието на телевизионните програми. Така действащата система за лицензиране е била в състояние да допринесе за качеството и баланса на програмите чрез предоставените на правителството правомощия. Следователно тя е била в съответствие с третото изречение на § 1.

156-161. Страните спорят относно това дали намесата в правата на дружеството жалбоподател е била „предвидена в закона“ и Съдът излага подробно изведените в практиката си общи принципи относно съдържанието на това понятие, използвано в членове 8—11 на Конвенцията, както и относно ролята на правораздавателните органи, които следва да тълкуват закона по начин, който да разсее съмнението относно обхвата на правото на преценка и начина на неговото упражняване, като се има предвид законната цел на въпросната мярка и осигуряването на лицето на адекватна защита срещу произволна намеса.

162-172. Съдът намира, че правното основание за отнемане на лиценза е било ясно разписано и достъпно. Като се спира на предвидимостта на националното законодателство и неговото тълкуване и прилагане от националните съдилища, Съдът отбелязва, че езикът, използван от Кодекса, е бил недвусмислен. Съдът е на мнение, че Кодексът не е лишен от необходимата прецизност, за да може NIT да регулира поведението си. Той не намира за необосновано при обстоятелства, при които националните органи разполагат с право на преценка по такива въпроси, от професионален телевизионен оператор, какъвто е NIT, да се очаква да действа разумно при осъществяването на професионалната си дейност и да полага допълнителни грижи за оценка на рисковете, които тази дейност крие, и за тяхното намаляване след налагането на санкция. В случая на NIT многократните

нарушения на чл. 7 от Кодекса са накарали КРС да приложи последователно всяка от петте предвидени санкции. Поради това Съдът не забелязва в действията на КРС нито един елемент, който да подсказва, че начинът, по който той е упражнил правото си на преценка в конкретния случай, може да се счита за непредвидим по смисъла на Кодекса. Относно възражението, че мярката не е трябвало да бъде изпълнявана незабавно Съдът посочва, че дружеството жалбоподател е било или е трябвало да бъде наясно, че властите тълкуват закона и го прилагат на практика по начин, който подкрепя незабавното изпълнение на решенията на КРС след публикуването им, както и свободата на преценка на съдилищата при постановяването на временни мерки в това отношение.

173-174. Страните спорят дали намесата е преследвала една от законните цели, посочени в член 10, § 2. Съдът е приел, че способността на лицензионната система на дадена държава да допринесе за качеството и баланса на програмите представлява достатъчна легитимна цел за намеса съгласно третото изречение на чл. 10, § 1, макар и да не съответства пряко на някоя от целите, посочени в параграф 2 (вж. *Demuth v. Switzerland* (no. 38743/97, § 37). Съдът също така е приел, че намесите, целящи запазване на безпристрастността на радио- и телевизионното разпространение по въпроси от обществен интерес, съответстват на легитимната цел за защита на „правата на другите“, към която се отнася § 2 на чл. 10 (вж. *Animal Defenders International v. the United Kingdom* [GC], no. 48876/08, § 78). Последната цел се преследва и от мерки, предназначени да гарантират правото на аудиторията на балансирано и безпристрастно отразяване на въпроси от обществен интерес в новинарските програми (вж. *ATV Zrt v. Hungary*, no. 61178/14, § 39).

175-176. По настоящото дело Съдът вече е установил, че системата за лицензиране в Молдова е била в състояние да допринесе за

качеството и баланса на програмите в страната. Съдът не намира нищо, което да показва, че целта на оспорваната мярка в конкретния случай е била наказателна по своята същност. Напротив, Съдът е убеден, че целта на намесата в настоящия случай е била легитимна съгласно третото изречение на чл. 10, § 1 и е готов да приеме, че е съответствала на легитимната цел за защита на „правата на другите“.

- *Била ли е намесата „необходима в едно демократично общество“*

177-180. Съдът препраща към добре развитата си практика относно изискването намесата в свободата на изразяване да е необходима в едно демократично общество, като цитира решенията по делата *Animal Defenders International v. the United Kingdom*, § 100; *Delfi AS v. Estonia* [GC], no. 64569/09, § 131 и *Karácsony and Others v. Hungary* [GC], nos. 42461/13 и 44357/13, § 132. Когато предприетите мерки или наложените санкции от националния орган могат да обезкуражат участието на пресата, особено аудиовизуалните медии, в дебати по въпроси от легитимна обществена значимост изискват най-внимателният контрол от страна на Съда. Член 10 обаче не гарантира напълно неограничена свобода на изразяване дори по отношение на отразяването в пресата на въпроси от сериозен обществен интерес (вж. *Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway* [GC], no. 21980/93, § 65). Защитата на правото на журналистите да разпространяват информация по въпроси от общ интерес е обвързана с условието, че те действат добросъвестно и въз основа на точна фактическа база и предоставят „надеждна и точна“ информация в съответствие с журналистическата етика.

181-182. Тези съображения играят особено важна роля в днешно време, като се има предвид влиянието, което медиите оказват: те не само информират, но и могат да подсказват, чрез начина, по който представят информацията, как тя да бъде оценявана. В свят, в който човек се

сблъсква с огромни количества информация, разпространявана чрез традиционни и електронни медии и включваща все повече участници, контролът върху спазването на журналистическата етика придобива допълнително значение. (вж. *Stoll v. Switzerland* [GC], no. 69698/01, § 104). Когато става въпрос за „задълженията и отговорностите“ на журналистите, потенциалното въздействие на съответното средство за изразяване е важен фактор при оценката на пропорционалността на намесата. В този контекст Съдът е признал, че трябва да се вземе предвид фактът, че аудиовизуалните медии имат по-непосредствено и по-силно въздействие от печатните медии (вж. *Radio France and Others v. France*, no. 53984/00, § 39). Първите разполагат със средства за предаване чрез образи на значения, които печатните медии не са в състояние да предадат (вж. *Jersild v. Denmark*, 23 септември 1994 г., § 31). Функцията на телевизията и радиото като познати източници на развлечение в интимната среда на дома на слушателя или зрителя допълнително засилва тяхното въздействие (вж. *Murphy v. Ireland*, no. 44179/98, § 74).

184-188. Относно плурализма в аудиовизуалните медии Съдът посочва, че държавният монопол е този, който налага най-големи ограничения върху свободата на изразяване, а именно пълната невъзможност за излъчване по друг начин освен чрез национална станция и в някои случаи в много ограничена степен чрез местна кабелна станция. Широкообхватният характер на тези ограничения означава, че те могат да бъдат оправдани само когато съответстват на належаща нужда. За да се осигури истински плурализъм в аудиовизуалния сектор не е достатъчно да се предвиди съществуването на няколко канала или теоретичната възможност за достъп на потенциални оператори до аудиовизуалния пазар. Освен

това е необходимо да се даде възможност за ефективен достъп до пазара, така че да се гарантира разнообразието на цялостното програмно съдържание, което да отразява, доколкото е възможно, разнообразието от мнения, срещани в обществото, към което са насочени програмите. Съдът отново подчертава, че ситуация, при която на мощна икономическа или политическа група в обществото се позволява да придобие господстващо положение над аудиовизуалните медии и по този начин да упражнява натиск върху радио- и телевизионните оператори и в крайна сметка да ограничава редакционната им свобода, подкопава основната роля на свободата на изразяване. В такъв чувствителен сектор като аудиовизуалните медии, освен негативното си задължение за ненамеса, държавата има и позитивно задължение да въведе подходяща законодателна и административна рамка, която да гарантира ефективен плурализъм. Държавите членки следва да адаптират съществуващите регулаторни рамки, особено по отношение на собствеността на медиите, и да приемат всички необходими регулаторни и финансови мерки, за да гарантират прозрачността на медиите и структурния плурализъм, както и разнообразието на разпространяваното съдържание.

- *Необходимост от развитие на практика на Съда относно медийния плурализъм*

i) *Общи принципи*

187-188. Съществуващите стандарти относно медийния плурализъм са били разработени главно или изключително в контекста на жалби за неоправдана намеса на държавата в правата на жалбоподателя по чл. 10 където за да установи нарушение Съдът се е позовавал, *inter alia*, на принципа на медийния плурализъм. В настоящия случай обаче става въпрос за другото измерение на медийния плурализъм, тъй като дружеството жалбоподател се е

оплакало от ограничения на свободата му на изразяване, които са се основавали на съображенията за осигуряване на политически плурализъм в медиите, с цел да се даде възможност за разнообразие в изразяването на политическо мнение и да се засили защитата на интересите на другите в областта на свободата на словото в аудиовизуалните медии. В настоящия случай възниква въпросът за постигане на подходящ баланс между конкуриращите се интереси на общността за гарантиране на политическия плурализъм в медиите и за зачитане на принципа на редакционната свобода.

189. Друга специфична особеност е акцентът, поставен в съответната национална правна рамка върху вътрешния плурализъм, а именно задължението на радио- и телевизионните оператори да представят различни политически възгледи по балансиран начин, без да фаворизират определена партия или политическо движение. За разлика от това, предишните дела са били по-скоро свързани с въпросите на външния плурализъм, който означава съществуването на различни медии, всяка от които изразява различна гледна точка, и се постига основно чрез гарантиране, че медиите не са концентрирани в ръцете на твърде малко хора (монопол, дуопол, други позиции на господство).

190. В тази връзка Съдът пояснява, че вътрешният и външният плурализъм не трябва да се разглежда изолирано един от друг. По този начин в една национална система за лицензиране, включваща определен брой радио- и телевизионни оператори с национално покритие, това, което може да се счита за липса на вътрешен плурализъм в програмите, предлагани от един оператор, може да бъде компенсирано от наличието на ефективен външен плурализъм. Въпреки това не е достатъчно да се предвиди съществуването на няколко канала. Това, което се изисква, е да се гарантира разнообразие на цялостното съдържание на програмите, което да

отразява, доколкото е възможно, разнообразието от мнения, срещани в обществото, към което са насочени програмите. В европейското пространство може да има различни подходи за постигане на цялостно разнообразие на програмите. Редица национални системи за лицензиране обикновено разчитат на разнообразието от гледни точки, предоставяни от различните лицензирани оператори, в съчетание със структурни гаранции и общи задължения за справедливо покритие, докато други национални системи изискват по-строги задължения за вътрешен плурализъм, основани на съдържанието.

191-193. В този контекст Съдът разглежда въпроса за привилегированото положение на свободата на пресата да отразява политически въпроси и други въпроси от обществен интерес. С други думи, дали строгият контрол, традиционно приложим към всички ограничения, налагани от договарящите държави, следва съответно да ограничи свободата на преценка на държавите при определянето на средствата за осигуряване на политическия плурализъм в областта на лицензирането на аудиовизуалните медии. Съдът вече е постановил, че що се отнася до аудиовизуалното излъчване, държавите са длъжни да гарантират, първо, че чрез телевизията на обществеността се предоставя достъп до безпристрастна и точна информация, както и до редица мнения и коментари, отразяващи, наред с другото, разнообразието на политическите възгледи в страната, и второ, че журналистите и другите професионалисти, работещи в аудиовизуалните медии, не са възпрепятствани да предават такава информация и коментари. Тъй като изборът на средствата, чрез които да се постигнат тези цели, ще варира в зависимост от местните условия, той следователно попада в рамките на свободата на преценка на държавата (вж. *Manole and Others v. Moldova* (no. 13936/02, § 100). По принцип държавите следва да разполагат с широка

свобода на преценка при избора на средствата, които да използват, за да гарантират плурализма в медиите; по-специално свободата на преценка, която следва да се предостави в това отношение, следва да бъде по-широка от тази, която обикновено се предоставя за ограниченията върху изразяването на мнение по въпроси от обществен интерес или политически мнения. Въпреки това тяхната свобода на преценка в това отношение следва да бъде по-тясна в зависимост от естеството и сериозността на всяко ограничение на редакционната свобода, до което избраните средства могат да доведат. В тази връзка следва да се повтори, че не е задача на националните органи, нито на Съда, да преразглеждат собствената преценка на пресата за новинарската или информационната стойност на даден материал (вж. *Couderc and Hachette Filipacchi Associés v. France* [GC], по. 40454/07, § 139) или да наложат на пресата своите възгледи относно това какви методи за обективно и балансирано отразяване трябва да бъдат възприети от журналистите. 194-196. Ролята на Съда е да се увери, че съдържанието на съответните национални правни норми и тяхното прилагане при конкретните обстоятелства, разглеждани като цяло, са породили последици, които са съвместими с гаранциите по чл. 10 и са придружени от ефективни гаранции срещу произвол и злоупотреба. Справедливостта на производството и предоставените процесуални гаранции са фактори, които при определени обстоятелства може да се наложи да бъдат взети предвид при оценката на пропорционалността на намесата в свободата на изразяване. Наличието на процесуални гаранции е от особено значение за разглеждането на пропорционалността на оспорваното отнемане на лиценза за радио- и телевизионна дейност на дружеството жалбоподател: то е представлявало най-тежката санкция съгласно съответните национални правни разпоредби. В случаи

като разглеждания тежестта на санкцията била фактор, който налагал по-внимателен контрол от страна на Съда и по-ограничена дискреция на държавата.

ii) *Приложение към настоящия случай*

197. При разглеждането на „необходимостта“ от намесата в светлината на горепосочените принципи и съображения Съдът ще вземе предвид първо регулаторната рамка за медиен плурализъм, въведена от държавата ответник, и след това начина, по който тя е била приложена към дружеството жалбоподател при конкретните обстоятелства по делото.

- действащата регулаторна рамка

198-200. Задължението на телевизионния оператор, когато предоставя ефирно време на една политическа партия или движение, да прави същото и по отношение на други политически партии или движения, може да се разглежда от гледна точка на предпоставките за осигуряване на засилена защита на журналистическата свобода. Оспорваните разпоредби на Кодекса не уточняват, че телевизионният оператор е бил длъжен да предоставя еднакво количество ефирно време на всички политически партии. Той е бил задължен да осигурява политически баланс и плурализъм. Това изискване е можело да бъде изпълнено чрез предоставяне на възможност за коментар или отговор: последното е важен елемент от свободата на изразяване и попада в обхвата на чл. 10 и произтича от необходимостта не само да може да се оспорва невярна информация, но и да се осигури плурализъм на мненията, особено по въпроси от общ интерес като литературните и политическите дебати (вж. *Kaperzyński v. Poland*, по. 43206/07, § 66).

201-203. Вътрешната политика на плурализъм, както е заложена в Кодекса, е получила положителна оценка от експертите на Съвета на Европа. Въпреки

че тази политика може да се разглежда като доста строга, настоящият случай се отнася за период преди Молдова да премине към наземна цифрова телевизия. По това време броят на националните честоти е бил много ограничен. Освен това, след избирането на ПКРМ за единствена управляваща партия през 2001 г. и последвалата медийна ситуация, властите са били задължени да въведат законодателство за радиоразпръскване, което да гарантира предаването на точни и балансирани новини и информация, отразяващи пълния спектър от политически мнения. В този контекст законодателният избор, залегнал в основата на приемането на въпросните разпоредби, е бил внимателно обмислен и на парламентарно равнище са били положени истински усилия за постигане на справедлив баланс между конкуриращите се интереси.

204-207. Степента на външен плурализъм, свързана със съществуването на четири други телевизионни оператори с национално покритие по това време, не е причина да се поставя под въпрос изискването за спазване на правилата за вътрешен плурализъм. Всички радио- и телевизионни оператори, независимо дали са обществени или частни, са били подчинени на едни и същи правила, които са били прилагани не към цялото аудиовизуално съдържание на лицензираните радио- и телевизионни оператори, а само към съответните им новинарски емисии. Прилагането на оспорваните изисквания е било контролирано от КРС, специализиран орган, създаден със закон. Кодексът е включвал гаранции за неговата независимост и за защита на вземането на решения от неправомерно държавно влияние и политически натиск. Неговите заседания, мониторингови доклади и решения са били достъпни за обществеността, а представителите на радио- и телевизионните оператори са имали възможност да присъстват и да

представят становища. КРС е бил задължен да мотивира решенията си за налагане на санкция, които са подлежали на обжалване пред съд.

208-209. И накрая, практиката на регулиране на вътрешния плурализъм, въведена от молдовските власти, не изглежда да се различава съществено от тази на много други държави-членки на Съвета на Европа. Съдът заключава, че като цяло държавата отговорник е действала в рамките на свободата си на преценка при създаването на националната правна и административна рамка с оглед постигане на плурализъм в аудиовизуалните медии.

- прилагането на регулаторна рамка в случая на NIT

210-212. Съдът констатира, че санкцията е наложена след петдневен процес на наблюдение. Съдът не вижда причина да поставя под съмнение нито уместността, нито точността на методологията за мониторинг, използвана от КРС, нито неговите констатации, които са били потвърдени от националните съдилища. КРС е установил, че: времето, посветено на една политическа партия (ПКРМ), е било положително или неутрално, докато времето, посветено на нейния опонент, е било предимно отрицателно; на лицата, институциите или политическите партии, коментирани или споменати в отрицателна светлина, не е била дадена възможност да представят собствената си гледна точка в отговор; новинарските емисии са съдържали информация, насърчаваща едностранна гледна точка, понякога неподкрепена с доказателства, и са използвали елементи, способни да изкривят действителността; те са насърчавали агресивен журналистически език.

213-214. Във връзка с това националните органи разглеждат като утежняващ фактор факта, че в новинарските емисии са използвани много силни изрази, за да се опишат правителството, партиите, които го формират, и техните лидери (един от

лидерите е сравнен с „Хитлер“, а всички са наричани „престъпници“, „бандити“, „мошеници“, „измамници“, „група престъпници“ и т.н.). Съдилищата не са разглеждали действията на НИТ като клевета и обида, а като случай, засягащ по-широк въпрос, а именно този за плурализма и честната журналистика и дали става въпрос за подкрепени от факти оценъчни съждения.

215-217. Вярно е, че чл. 10, § 2 не предоставя много възможности за ограничаване на политическото слово или на дебатите по въпроси от обществен интерес, както и че правителствата трябва да бъдат подложени на строг контрол и от страна на общественото мнение. Предвид контекста Съдът изразява сериозни съмнения, че съответните изявления в новинарските емисии на НИТ могат да се считат за подбуждане към насилие, омраза или ксенофобия или че биха могли да засегнат териториалната цялост и националната сигурност на страната, както твърди правителството. Въпреки това, като се има предвид гореизложеното и фактът, че упражняването на свободата на изразяване на мнение е свързано със задължения и отговорности, трудно може да се каже, че въпросните новинарски репортажи са били от вид, който изисква засилена защита, предоставяна на свободата на пресата, съгласно чл. 10. Поради това Съдът не е убеден, че с провеждането на новинарските репортажи по начина, по който са били направени, НИТ е допринесъл за политическия плурализъм по някакъв значим начин. Следователно Съдът приема, че оспорваното „ограничение“ на свободата на дружеството жалбоподател е било подкрепено с мотиви, които са били едновременно релевантни и достатъчни за целите на теста за „необходимост“ по § 2 от този член.

- Било ли е ограничението пропорционално

218-221. В съответствие с Кодекса отнемането на лиценза на НИТ е станало след налагането на поредица от санкции за същите или сходни по вид нарушения (дванадесет санкции за период от три години: отправяне на публично предупреждение, отнемане на правото за излъчване на реклами за определен период, налагане на глоба и след това временно отнемане на правото за излъчване за определен период). Сериозността на действията, които се вменяват на НИТ, изглежда се дължи не само на постоянния му отказ да спазва изискванията за вътрешен плурализъм, но и на естеството и натрупването на нарушенията и тяхната тежест, разгледани като цяло. Това е дало основание на властите да преценят, че неподчинението на дружеството жалбоподател оправдава прилагането на най-сериозните санкции.

222. Дружеството жалбоподател твърди, че отнемането на лиценза, както и по-голямата част от санкциите, са били политически мотивирани: те са били наложени след смяната на властта, когато ПКРМ е станала единствената опозиционна партия, а НИТ е бил платформа за нейното популяризиране и критика на управляващите сили. Съдът разглежда внимателно гаранциите срещу произвол и злоупотреби и отбелязва, че Кодексът съдържа подробни правила, отнасящи се до структурата на КРС, както и до подбора, назначаването и функционирането на членовете му, предназначени да осигурят независимостта му и да го предпазят от неправомерно влияние от страна на правителството. Към момента на разглеждане на делото шест от деветте членове на КРС са били назначени преди смяната на правителството. Въпреки че някои високопоставени политици са направили публични изявления, в които са призовали за закриване на канала, това само по себе си не може да се счита за достатъчно конкретен и силен признак, че КРС не е действал независимо. Твърденията на НИТ са били надлежно разгледани от

съдилищата. В обобщение, във вътрешното производство и пред Съда не са представени никакви конкретни доказателства в подкрепа на твърдението, че КРС се е опитвал да попречи на НIT да изразява критични възгледи за правителството или е преследвала някаква друга скрита цел.

223-224. Особено важно е, че мярката не е попречила на НIT да използва други средства за излъчване на своите програми, включително новинарски емисии, и не е могла да попречи на дружеството жалбоподател да упражнява други дейности, генериращи приходи. Всъщност дружеството жалбоподател е продължило да споделя съдържание чрез своята интернет страница и канала си в YouTube. Освен това оспорваната мярка е нямала траен ефект: дружеството жалбоподател можело да кандидатства отново за лиценз за радио- и телевизионна дейност една година след отнемането му.

225-227. Съдът разглежда също така справедливостта на производството и процесуалните гаранции, предоставени в настоящия случай, включително: публичния характер на заседанието, на което КРС е взел решението си за наблюдение на новинарските емисии на НIT, и представителството на НIT на това и на предишните заседания, както и възможността за отлагане на заседанието; възможността за оспорване на решението на КРС пред компетентните съдилища и за искане за спиране на изпълнението; и излагането на мотиви от компетентните съдилища при отхвърляне на искането на дружеството жалбоподател за спиране на изпълнението. Тези процесуални гаранции играят особено важна роля в ситуации, в които една толкова строга мярка, каквато е отнемането на лиценз за радио- и телевизионно разпространение, има незабавен ефект след публикуването ѝ.

228-230. Съдът има предвид факта, че тежестта на оспорваната мярка може да е засегнала неблагоприятно дейността на

дружеството жалбоподател по начин, който потенциално да има „смразяващ ефект“ върху свободата на изразяване на други лицензирани радио- и телевизионни оператори в Молдова (вж. *Cumpănă and Mazăre v. Romania* [GC], no. 33348/96, §§ 116-19). Въпреки това, на фона на описаното по-горе и като взема предвид специфичните обстоятелства по настоящото дело, Съдът е убеден, че националните власти са действали в рамките на своята свобода на преценка, като са постигнали разумно съотношение на пропорционалност между конкуриращите се интереси⁴.

По твърдението за нарушение на чл. 1 от Протокол 1 към Конвенцията

231. Дружеството жалбоподател се оплаква, че отнемането на лиценз му за радио и телевизия не е било в съответствие със закона или не е било необходимо в едно демократично общество. По-конкретно то твърди, че националните съдилища не са спазили процедурата за отнемане на лицензи и незаконосъобразно са отхвърлили искането му за спиране на изпълнението на решението на КРС до приключване на висящото производство.

232-237. Страните спорят относно това дали отнемането на лиценз за телевизионно излъчване на дружеството жалбоподател представлява намеса в неговите „притежания“ по смисъла на чл. 1 от Протокол № 1. Съдът посочва, че дружеството жалбоподател е експлоатирано аналогова телевизионна мрежа по силата на валиден лиценз за радиоразпръскване и така е имало „притежание“ по смисъла на чл. 1 от Протокол № 1. Въпреки че е запазило имуществото си и е можело да продължи да излъчва новинарски емисии и развлекателни предавания по интернет, отнемането на лиценз му е имало непосредствен и планиран ефект върху

⁴ Решението е взето с мнозинство 14 към три гласа. Към решението е приложено особеното мнение на съдиите Lemmens, Jelić и Pavli.

прекрътяването на дейността му в аналоговата телевизионна мрежа. Поради това Съдът счита, че е налице намеса в „притежанията“ на дружеството жалбоподател и следователно разпоредбата е приложима.

238-244. Дружеството жалбоподател твърди, че макар въпросната мярка да е представлявала контрол върху използването на собствеността, нейната цел е била да накаже NIT и да спре критиките, насочени към правителството; тя е била мотивирана от цензура и политическо отмъщение. Трудно било да се повярва, че закриването на един известен телевизионен канал, който генерирал приходи, плащал данъци и наемал многобройни служители, би било в интерес на обществото. Правителството твърди, че дружеството жалбоподател е трябвало да предвиди и да очаква мярката срещу него, а всички претърпени финансови и материални загуби, са естествена последица от собственото му незаконно поведение.

245-247. С оглед фактите по делото Съдът посочва, че към настоящият случай следва да се прилага правилото за контрол върху ползването на собствеността, което подлежи на разглеждане съгласно чл. 1, § 2 от Протокол № 1.

248-250. Съдът приема, че намесата в правото на жалбоподателя е била „законна“. В тази връзка посочва, че констатациите му по отношение на законосъобразността на намесата в правото на дружеството жалбоподател на свобода на изразяване са еднакво валидни и по отношение на оплакването му относно законосъобразността на намесата в правото му на мирно ползване на неговите „притежания“. В тази връзка трябва да се има предвид и фактът, че когато говори за „закон“, чл. 1 от Протокол № 1 препраща към същото понятие като това, към което Конвенцията препраща на други места, когато използва този термин (вж. *Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia* [GC], no. 71243/01, § 96).

251. Що се отнася до доводите на дружеството жалбоподател, че отнемането на лиценза му за радио- и телевизионно разпространение не е било в обществен интерес, Съдът отбелязва, че в контекста на оплакването по чл. 10 вече е установил, че мярката е служила на целите да допринесе за качеството и баланса на програмите в страната и да запази достъпа на обществото до безпристрастно, надеждно и разнообразно политическо говорене чрез телевизионни новинарски програми. Що се отнася до действащата нормативна уредба, нищо не показва, че преценката на законодателя относно това какво е „в обществен интерес“ е била „явно без разумно основание“, нито има нещо, което да подсказва, че прилагането му в настоящия случай не е било в съответствие с общия интерес.

252-254. Относно пропорционалността на намесата Съдът отбелязва, че сериозността на действията, вменени на телевизионния канал на дружеството жалбоподател, изглежда се е състояла не само в упоритостта му да отказва да спазва съответните лицензионни изисквания, но и в естеството и натрупването на нарушенията и тяхната тежест, когато се разглеждат като цяло. Наред с това жалбоподателят не е доказал вредите си пред съдилищата и те са приели, че всички претърпени загуби се дължат на противоправното му поведение. В производството пред Съда дружеството жалбоподател представя експертно заключение, в което се прави извод, че то е работило на загуба още преди отнемането на лиценза му. Следователно Съдът не намира за установено съгласно общия стандарт за „доказване извън всякакво съмнение“, че отнемането на лиценза е засегнало имуществените интереси на дружеството жалбоподател до степен, която го е накарала да понесе прекомерна индивидуална тежест. В тази връзка Съдът отбелязва и че макар загубата на лиценза в крайна сметка да е довела до прекратяване

на дейността на NIT като аналогова телевизионна мрежа, тя не е била окончателно необратима, тъй като дружеството жалбоподател е можело да подаде отново заявление за лиценз за излъчване една година след отнемането на лиценза. По този начин изглежда, че имуществените интереси на дружеството жалбоподател са били взети предвид в достатъчна степен в съответното производство.

255-256. Следователно държавата, действайки в рамките на широката си свобода на преценка в тази област, е постигнала справедлив баланс между общия интерес на общността и правата на собственост на дружеството жалбоподател и не е налице нарушение⁵.

Националните органи се ползват с широка свобода на преценка по въпросите, свързани с морала, особено тези, които засягат вярата за същността човешкия живот. Подпомагането на самоубийство на конкретни лица чрез конкретни действия, включително предоставяне на съвети, не се отнася до правото на жалбоподателя да предоставя обща информация относно самоубийството. Условното осъждане на жалбоподателя за подпомагане извършването на самоубийство представлява необходима в едно демократично общество намеса, пропорционална на преследваните цели, именно защитата на здравето и морала и правата на другите, и съответно не води до нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

Решение по делото [Lings v. Denmark \(no. 15136/20\)](#)

⁵ Решението е взето с мнозинство 15 към два гласа. Към решението е приложено особеното мнение на съдиите Lemmens, Jelić и Pavli.

Фактите: Жалбоподателят, пенсиониран лекар, създател и член на асоциация в подкрепа на евтаназията, подготвил и публикувал в интернет ръководство „Лекарства, подходящи за самоубийство“, като в него описал подробно как да се извърши самоубийство, подходящите лекарства и техни комбинации и необходимата доза. Жалбоподателят също споделил в радиопредаване, че е помогнал на пациент да се самоубие, чрез предписване на лекарство. С окончателно решение на Върховния съд от 23 септември 2019 г. той бил осъден на 60 дни лишаване от свобода, условно, за опит за подпомагане извършването на самоубийство и за подпомагане извършването на самоубийство по отношение на три лица.

Решението:

Оплакването за нарушение на чл. 10 от Конвенцията

Жалбоподателят се оплаква, че решението на Върховния съд, с което бил осъден, нарушава правото му на свобода на изразяване, гарантирано от член 10 от Конвенцията.

Относно основателността

35-39. Жалбоподателят посочва, че случаят се отнася, от една страна, до правото на получаване на информация за асистирано самоубийство, и, от друга страна, до неговото право на свобода на изразяване. Отбелязва, че е осъден за устно предоставяне на информация на конкретни лица, като същевременно законно предоставя в писмен вид на широката общественост своето ръководство за самоубийство. Акцентира, че подобна намеса, която не е свързана с предмета на изразяване или информацията, а с това как и на кого я предоставя, не може да се счита за пропорционална. Правителството посочва, че насърчаването към самоубийство и описанията на методите не

са наказуеми, наказуемо е извършването на конкретно действие на помощ с намерение да се самоубие лицето. Макар ръководството да е законно, предоставянето на конкретни съвети на определени лица е незаконно. Правителството посочва, че в първите два случая жалбоподателят е извършил и конкретни действия, като е предписвал или доставял чрез други лица необходимите лекарства. Националните съдилища са прегледали задълбочено съвместимостта на намесата с Конвенцията, в съответствие с насоките, дадени от Съда в неговата съдебна практика, и посочва, че на държавите членки е предоставена широка свобода на преценка в случая.

40-44. Общите принципи по отношение на правото на свобода на изразяване по чл. 10 от Конвенцията са обобщени в *Perinçek v. Switzerland* [GC], no. 27510/08, §§ 131-136, 146-151, и 196-197. Съгласно тази практика националните власти се ползват с широка свобода на преценка по въпросите на морала, особено в област като настоящата, която засяга въпроси на вярата относно природата на човешкия живот (вж. наред с други, *Open Door and Dublin Well Woman v. Ireland*, nos 14234/88 и 14235/88, § 68). Качеството на парламентарния и съдебния контрол на необходимостта от обща мярка, в настоящия случай криминализирането на асистираното самоубийство, е от особено значение, включително за действието на съответната свобода на преценка. Допълнителен фактор, който оказва влияние върху обхвата на свободата на преценка, е наличието или липсата на общо основание между националните законодателства на договарящите държави (вж. *M.A. v. Denmark* [GC], no. 6697/18, §§ 151-160). Договарящите се страни, в съответствие с принципа на субсидиарност, носят основната отговорност да гарантират правата и свободите, определени в Конвенцията и протоколите към нея, и при това се ползват със свобода на преценка, подчинена на надзорната юрисдикция на

Съда. Чрез своята демократична легитимация националните власти са в по-добра позиция от международен съд да оценяват местните нужди и условия.

45. Не се спори, че осъждането на жалбоподателя представлява намеса, предвидена от закона, която преследва легитимни цели за защита на здравето и морала и правата на другите.

46-62. Асистираното самоубийство е криминализирано в датското законодателство, като се изисква нарушителят да е извършил конкретно действие на помощ с намерение едно или повече конкретни лица да се самоубият. Насърчаването на самоубийството и описанията на методите за извършване на самоубийство не попадат в обхвата на наказуемото деяние, ако не са насочени към конкретни лица. Разпространяването на ръководството не е наказуемо. Не е задача на Съда да преразглежда вътрешното право. Съдът следва да определи дали начинът, по който е бил приложен или засегнат жалбоподателя, е довел до нарушение на Конвенцията, като преразглежда само дали прилагането на закона е „необходимо в едно демократично общество“ по смисъла на чл. 10, § 2 от Конвенцията (вж. *Perinçek v. Switzerland*, цитирано по-горе, § 226). Отговорът на въпроса дали такава необходимост съществува зависи от необходимостта от защита на въпросните „здраве и морал“ и „права на другите“ чрез наказателноправни мерки. Съгласно своята съдебна практика, Съдът установява в *Haas v. Switzerland* (no. 31322/07, § 54), че чл. 2 от Конвенцията, който създава за властите задължение да защитават уязвими лица, дори и срещу действия, с които те застрашават собствения си живот, също така задължава националните власти да попречат на дадено лице да посегне на живота си, ако решението не е взето свободно и с пълно разбиране за последствията. В *Gross v. Switzerland* (no.

67810/10, §§ 58-60 и препратките цитирани там), Съдът признава, че правото на индивида да реши по какъв начин и в кой момент животът му трябва да приключи, при условие че той или тя е бил в състояние свободно да формира собствената си воля и да действа по съответния начин, е един от аспектите на правото на зачитане на личния живот съгласно чл. 8 от Конвенцията. Пак там, Съдът счита, че желанието на жалбоподателката да получи необходимите лекарства, за да се самоубие, също попада в обхвата на правото на зачитане на личния ѝ живот съгласно чл. 8 от Конвенцията. В практиката на Съда обаче не намира подкрепа заключението, че съществува право на асистирано самоубийство, включително под формата на предоставяне на информация или помощ, която надхвърля предоставяне на обща информация за самоубийството (ср. с *Pretty v. the United Kingdom*, no. 2346/02, § 40). С оглед обстоятелството, че жалбоподателят е преследван за подпомагане на самоубийство на конкретни лица чрез конкретни действия, Съдът намира, че настоящият случай не се отнася до правото на жалбоподателя да предостави информация, която други съгласно Конвенцията имат право да получат. По отношение на възражението на жалбоподателя, че е помогнал само като е предоставил насоки и информация, които вече са публично достъпни и са законни, Съдът счита, че по отношение на първите два случая жалбоподателят не само е предоставил насоки, но и чрез конкретни действия е набавил необходимите за самоубийството лекарства. По отношение на третия случай чрез разменените имейли се установява и че жалбоподателят е съветвал лицето относно методите за самоубийство. Съдът не вижда причина да поставя под въпрос заключенията на Върховния съд, като счита мотивите за уместни и достатъчни. Отбелязва, че ключов въпрос е разграничението, което трябва да се направи между общото

ръководство, достъпно в интернет, и конкретната информация, предоставена от жалбоподателя. Макар конкретната информация да е базирана на общото ръководство, то конкретният съвет е по-подходящ от общото ръководство и насърчава лицето да се самоубие. Съдът също така отбелязва, че Върховният съд е извършил задълбочен съдебен преглед на приложимото право в светлината на Конвенцията, включително решението на Съда в *Open Door and Dublin Well Woman*, цитирано по-горе. В конкретния случай е безспорно, че жалбоподателят може законно да публикува своя наръчник „Лекарства, подходящи за самоубийство“ в интернет и може да насърчи към самоубийство, ако не е насочено към конкретни лица. Обвиненията се отнасят до конкретното съдействие или съвет на жалбоподателя към три конкретни лица. Законово ограничение е наложено с цел да се защитят здравето и благосъстоянието на тези лица, като се попречи на други лица да съдействат за тяхното самоубийство. Имайки предвид гореизложеното, Съдът счита, че качеството на съдебния контрол на оспорената обща мярка и нейното прилагане в настоящия случай говори в полза на широка свобода на преценка. Съдът отбелязва, че макар присъдата да е сериозна санкция, то при обстоятелствата по делото обаче Съдът не намира, че тази мярка е била прекомерна, предвид факта, че жалбоподателят е бил условно осъден. Друг елемент, в полза на широката свобода на преценка е и обстоятелството, че държавите членки не са постигнали консенсус по този морален въпрос. В светлината на всички горепосочени съображения, Съдът счита, че мотивите, на които се позовават националните съдилища, са уместни и достатъчни, за да се установи, че намесата може да се счита за „необходимо в едно демократично общество“, пропорционална на преследваните цели, а именно защита на здравето и морала и правата на другите, и че властите на държавата ответник са

действали в рамките на своята свобода на преценка, като са взети предвид критериите, изложени в практиката на Съда. Следователно не е налице нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

Бойкотът е форма на изразяване на протестно мнение и призивите за бойкот, насочени към съобщаване на това мнение, които същевременно призовават за конкретни действия, свързани с въздържане от гласуване, са защитени от чл. 10, § 1 от Конвенцията. Възпрепятстването на жалбоподателите по време на изборния период да упражнява правото си на свобода на изразяване, разпространявайки съдържание с призив избирателите да се въздържат от гласуване на предстоящи национални избори, представлява превишаване свободата на преценка на държавата ответник и води до нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

Решение по делото [Teslenko and others v. Russia \(nos. 49855/12, 65395/12, 49351/18 and 50424/18\)](#)

Фактите: Четиримата жалбоподатели са осъдени за извършване на административни нарушения, изразяващи се в призоваване на имащите право на глас да не гласуват за определена политическа партия или да се въздържат от гласуване на парламентарните и президентските избори в периода 2011 – 2018 година. Първият и четвъртият жалбоподател са ескортирани до полицейското управление, където са прекарвали няколко часа.

Решението:

Оплакването за нарушение на чл. 5, § 1 от Конвенцията

76-79. Първият и четвъртият жалбоподател се оплакват, че е нарушено правото им на

свобода и сигурност. Първият жалбоподател посочва, че е задържан в полицейското управление, като това не е отразено в полицейския доклад. Четвъртият жалбоподател посочва, че не е било необходимо лишаването му от свобода, като органите на властта са могли да му съставят акт за нарушение на мястото или по-късно да му бъде връчена призовка, за да присъства на съставянето на акта. В отговор правителството изтъква, че жалбоподателите не са били „задържани“, а са били ескортирани до полицейското управление; в случая на първия жалбоподател - за установяване на самоличността и да бъдат конфискувани разпространяваните листовки, а спрямо четвъртия жалбоподател – да бъдат връчени необходимите призовки.

80-85. Съдът припомня, че изпълнението на мерките в рамките на процедура по ескортиране представлява лишаване от свобода по чл. 5, § 1 от Конвенцията (вж. наред с много други източници, *Korneeva v. Russia*, no. 72051/17, § 34). Съдът посочва, че конкретното правно основание и причините за прилагане на тази мярка не са записани в протокола за ескорт или протоколите за установяване на твърдените нарушения, противно на изискванията на националното законодателство. Няма и индикации, че е било невъзможно съставянето на протокола за нарушение по отношение на първия жалбоподател на мястото, където е открито нарушението. Не е установено той да е отказал да представи документа си за самоличност, поради което да е било наложително да бъде отведен в полицейското управление за установяване на самоличността му. Ескортирането на четвъртия жалбоподател не е свързано с извършване на престъпление. Вместо да му връчи призовка, полицията го е лишила от свобода.

Двамата жалбоподатели са били лишени от свобода за кратки периоди от време за

нарушение, което се наказва с глоба до 1500 рубли (приблизително 15-20 евро към съответния момент). Властите трябвало да имат предвид, че мярката е била приложена в контекста на маловажно нарушение и е могла да попречи на упражняването на основно право или свобода, като например свободата на изразяване. Задължение на националните власти е да се уверят, че е налице достатъчно основание лишаването от свобода да се счита за необходимо при обстоятелствата на всеки отделен случай. Съгласно чл. 5, § , за да се приеме, че лишаването от свобода е лишено от произвол, конкретната мярка не само следва да бъде взета и изпълнена в съответствие с националното законодателство; тя трябва също така да бъде необходима с оглед конкретните обстоятелствата на дадения случай (вж. *Nešřák v. Slovakia*, no. 65559/01, § 74; *Ladent v. Poland*, no. 11036/03, § 55; и в подобен контекст, *Butkevich v. Russia*, no. 5865/07, § 64). Съдът заключава, че лишаването от свобода на първия и четвъртия жалбоподател не е било „законосъобразно“ и следователно е налице нарушение на чл. 5, § 1 от Конвенцията.

Оплакването за нарушение на чл. 10 от Конвенцията

Жалбоподателите се оплакват, че преследването им за административни нарушения нарушава правото им на свобода на изразяване на мнения по чл. 10 от Конвенцията.

Относно допустимостта

88-90. Правителството твърди, че първият жалбоподател не е изчерпал вътрешноправните средства за защита, тъй като не се е позовал на свободата си на изразяване в националното производство. Жалбоподателят не отрича фактите, като е посочил, че е упражнил свободата си на изразяване при предизборната агитация, съответно Съдът отхвърля възражението на

правителството. Правителството също твърди, че вторият жалбоподател е загубил статута си на жертва, тъй като присъдата му била отменена. Съдът намира, че отмяната е настъпила пет години след постановяването ѝ и след подаване на жалбата до Съда, като жалбоподателят не е получил обезщетение за твърдяното нарушение на правото му на свобода на изразяване, поради което Съдът приема, че вторият жалбоподател не е загубил статута си на жертва по чл. 10 от Конвенцията, и обявява оплакванията за допустими.

Относно основателността

91-94. Първият и вторият жалбоподател посочват, че са упражнили правото си на свобода на изразяване чрез разпространение на листовки по време на предизборната агитация. Отбелязват, че съгласно решение на Конституционният съд гражданите могат да участват в такава кампания независимо от който и да е кандидат и без да правят разходи. Третият жалбоподател посочва, че разпоредбата, въз основа на която е осъден, е приложена разширително. Той като гражданин е изразявал мнение за бойкот на изборите, което не е забранено от руското законодателство, като не е могъл да принуди или да възпрепятства избирателите. Намесата е непредвидима и наказателното производство според него не преследва легитимна цел. Четвъртият жалбоподател също посочва, че раздадените от него листовки с призив да се въздържат от гласуване избирателите не могат да се приемат за агитационни материали за или против някой кандидат. Руското законодателство не забранява гражданин да се въздържа от участие в гласуването, като тълкуването и прилагането на законодателството не е било предвидимо и намесата в неговата свобода на изразяване не е била „предписана от закона“.

95-98. Правителството посочва, че първият жалбоподател е разпространявал материали, свързани с изборите по време на предизборната кампания, и че същият е получил справедлив процес и му е наложено пропорционално на преследваните законни цели наказание. Няма конкретни бележки по отношение на втория жалбоподател. По отношение на третия жалбоподател правителството твърди, че руското законодателство забранява действия, състоящи се в упражняване на влияние върху граждани, за да ги принуди да се въздържат от участие в изборите или да възпрепятстват свободното изразяване на избора им. Наказателното преследване за производство и разпространение на листовки, призоваващи хората да се въздържат от участие в избори, може да бъде законосъобразно, когато съдържанието представлява „предизборна агитация“ и има конкретна цел на кампанията. Когато не е установена такава цел, продължава да е възможно наказателно преследване в случаи на намеса в работата на избирателна комисия при предоставяне на информация на избирателите или създаване на предпоставки за упражняване на влияние върху избиратели във връзка с тяхното свободно изразяване на електорален избор. Освен това призивите за бойкот на изборите нарушават законното изискване съдържанието, разпространявано по време на изборния период, да бъде обективно и вярно. Що се отнася до четвъртия жалбоподател, правителството също заявява, че листовки, съдържащи призови за въздържане от гласуване, могат да бъдат класифицирани като печатни „агитационни материали“, ако съдържат указания за предизборна агитация и имат цел на кампанията. Когато печатни материали съдържат призови да не се гласува или друга информация, оказваща влияние върху руски гражданин и възпрепятстваща свободното изразяване на неговия или нейния избор, този материал се равнява на незаконен агитационен материал

и неговото производство и разпространение би представлявало незаконна агитация. Също такова мнение не дава обективна и вярна информация и е подвеждащо за адресатите.

99-100. Според Съда преследването на жалбоподателите за административни нарушения представлява „намеса“ в правото им на свобода на изразяване съгласно чл. 10 от Конвенцията.

101-112. По отношение на това дали намесата е била предвидена в закона, Съдът заключава, че не е необходимо да се произнася по този въпрос, предвид последващите му констатации относно това дали намесата е била „необходимо в едно демократично общество“ при преследване на легитимна цел.

113-115. Съдът счита, че наказателното преследване на жалбоподателите е имало за цел защита „правата на другите“ съгласно чл. 10, § 2 от Конвенцията.

116-120. По отношение на това дали намесата е била „необходима в едно демократично общество“ за постигане на законни цели, Съдът потвърждава, че демокрацията представлява основен елемент на „европейския обществен ред“ и че правата, гарантирани по чл. 3 от Протокол № 1, са от решаващо значение за установяването и поддържането на основите на ефективна и смислена демокрация, управлявана от правилото от закона, като всяка държава сама оформя собствената си демократична визия. Що се отнася до чл. 10 от Конвенцията, приложимите принципи са обобщени в *Orlovskaya Iskra* (вж. *Orlovskaya Iskra v. Russia*, no. 42911/08, §§ 103-07 и 110-17). Съдът счита, че свободните избори и свободата на изразяване, особено свободата на политически дебат, заедно формират основата на всяка демократична система. Свободата на словото е от съществено значение за осигуряване на „свободното

изразяване на мнението на хората при избора на законодателна власт“ (вж. *Magyar Kétfarkú Kutya Párt v. Hungary* [GC], no. 201/17, § 100). Поради тази причина е особено важно в периода преди изборите мненията и информацията от всякакъв вид да могат да се разпространяват свободно. При определени обстоятелства може да се счита за необходимо, в периода преди или по време на избори, да се наложат определени ограничения върху свободата на изразяване, за да се осигури „свободното изразяване на мнението на хората при избора на законодателна власт“ (вж. *Orlovskaya Iskra*, цитирано по-горе, § 111).

121-129. Първият жалбоподател изработва и се опитва да разпространи листовки с критично съдържание, свързано с предстоящите избори и с конкретна политическа партия. Той е изразявал собствените си политически възгледи, не е бил кандидат и не е действал от името на регистриран кандидат или избирателна група. Между страните е общоприето, че според руското законодателство е законно жалбоподателят да участва в „информиране“ на други избиратели по време на предизборна кампания. Освен това може да участва в „предизборна агитация“ без да прави каквито и да е разходи. Решенията на националните съдилища не съдържат смислова оценка на съдържанието на листовките и не обясняват дали и защо това съдържание попада в обхвата на ситуациите, класифицирани като „предизборна агитация“ според руското законодателство, като приемат, че е достатъчно, че съдържанието е свързано с изборите и е създадено и разпространено по време на предизборната кампания. Съдът счита, че необвързаните граждани, които са искали да упражнят правото си на свобода на изразяване чрез изразяване на критични възгледи по време и във връзка с предстоящи избори, са изправени пред дилема: или да се въздържат да направят това, или да рискуват да бъдат преследвани,

като това е продължило по време на целия изборен период от три месеца. Съдът повтаря, че държавите се ползват с широка свобода на преценка по въпроси, свързани с правата, защитени от чл. 3 от Протокол № 1 към Конвенцията. Съществува малък обхват съгласно чл. 10, § 2 от Конвенцията за ограничения на свободата на изразяване в две области, а именно политическа реч и въпроси от обществен интерес, включително по време на изборни периоди (вж. *Orlovskaya Iskra*, цитирано по-горе, §§ 115-16, и *Animal Defenders International v. the United Kingdom* [GC], no. 48876/08, § 104). В същото време Съдът повтаря, че на държавите трябва да се предостави известна свобода на преценка при регулирането на определени форми на предизборна кампания с оглед запазване на демократичния ред в техните собствени политически системи (вж. *Assotsiatsiya NGO Golos and others v. Russia*, no. 41055/12, § 89, и цитираните там дела).

Доколкото настоящият случай се отнася до избора на държавата ответник по същество да наложи пълна забрана на свързаните с изборите изказвания на физически лица, които включват каквато и да е форма или размер на лични разходи, следва да се прилагат общите принципи, посочени в *Animal Defenders International* (цитирано по-горе, §§ 106-11). Съдът отбелязва, че Конституционният съд се противопоставя на изключването на руски граждани от предизборна кампания и счита свободните избори за невъзможни при липса на свободна политическа дискусия и възможности за свободен обмен на мнения, включително както на кандидати, така и на граждани, като относно правата на несвързаните граждани уточнява, че те имат право да извършват предизборна агитация без да правят разходи чрез организиране на публични събирания и други. Гражданите имат право да извършват предизборна агитация, без да правят разходи. Конституционният съд оставя на

федералния законодател да избере подходящите методи и средства за съчетаване на упражняването на изборителните права, свободата на изразяване и свободата на масовата информация, като се вземат предвид историческите условия. Съдът обаче отбелязва, че правителството не е предоставило информация относно регулирането на доброволчеството при изборите. Съдът намира за трудно участието или организирането на публични събития без никакви парични разходи. На Съда също така не е предоставена никаква подробна информация относно обосновката за приемане на съответните разпоредби от националното законодателство и дали някакви други, по-малко ограничителни опции са били разгледани от властите, за да се гарантира прозрачност на разходите за избори (вж. също *Orlovskaya Iskra*, цитирано по-горе, §§ 124 и 125). Съдът счита, че държавата ответник е превишила свободата си на преценка, доколкото руското законодателство действа като пълна бариера пред жалбоподателя да разпространява съдържание с оглед насърчаване на изборителите да гласуват на предстоящите избори по определен начин и непропорционално ограничава самата същност на способността му да влияе на избори.

130-131. Констатациите на Съда в предходните параграфи се прилагат, а *fortiori*, за втория жалбоподател. Вторият жалбоподател е преследван за незаконна предизборна агитация във връзка с предстоящи президентски избори, за това, че е написал на задното стъкло на колата си критично мнение, свързано с определена политическа партия по време на изборите. Впоследствие присъдата му отменена поради технически причини, като националният съд не е взел предвид същността на оплакванията му, свързани с накърняване свободата му на изразяване по време и във връзка с текущата предизборна

кампания (сравни *Zoltán Varga v. Slovakia*, nos. 58361/12 и 2 други, §§ 109-10 и чл. 160). В продължение на около пет години е имало смразяващ ефект върху упражняването на правото на свобода на изразяване от страна на втория жалбоподател.

132-141. Третият жалбоподател е преследван за създаване на пречки пред участието на изборителите в процеса на гласуване чрез призоваване на изборителите да се въздържат от гласуване. Съдът повтаря, че бойкотът е форма на изразяване на протестно мнение и че призивите за бойкот, насочени към съобщаване на това мнение, които същевременно призовават за конкретни действия, свързани с него, са защитени от чл. 10, § 1 от Конвенцията (вж. *Aldassi and Others v. France*, nos. 15271/16 and 6 others, § 63). Съдът счита, че призивите за въздържане от гласуване на избори са пример за политическо изразяване и следователно попадат в обхвата на изразяване, на което трябва да бъде предоставено повишеното ниво на защита съгласно чл. 10 от Конвенцията (сравнете *Magyar Kétfarkú Kutya Párt*, цитирано по-горе, §§ 89-91). Съдът счита за безспорно, че установяването и поддържането на основите на ефективна и смислена демокрация се обслужва по-добре от активното участие на изборителите в изборните процеси. Въпреки това, що се отнася до „намеса“ по чл. 10 от Конвенцията, изборът на държавата ответник да преследва призови за въздържане от гласуване на избори трябва да бъде подложен на строг контрол. Не се призовава жалбоподателите да участват в незаконни действия, тъй като не е налице правно задължение за гласуване. Също така не е налице подбуждане към омраза, нетолерантност или дискриминация и не е налице призоваване към насилие или други престъпни действия. Не са налице и действия или дейности, насочени към унищожаване на права и свободи, заложи

в Конвенцията. Не е установено, че материалът съдържа невярна информация относно приложимото законодателство, а представлява по-скоро гледна точка. А тъй като гледната точка представлява оценъчна преценка, то нейната истинност не подлежи на доказване. Изискването за доказване на истинността на оценъчна преценка е невъзможно да бъде изпълнено и нарушава самата свобода на мнение, която е основна част от правото, гарантирано от чл. 10 (вж. *Lindon, Otchakovsky-Laurens and July v. France* [GC], nos. 21279/02 and 36448/02, § 55). Националните съдилища също така не са изследвали дали упражняването на правото на свобода на изразяване на жалбоподателя не представлява въпрос от обществен интерес (вж. *mutatis mutandis, Magyar Kétfarkú Kutya Párt*, цитирано по-горе, §§ 89 и 91) относно въпроса за неравно третиране на кандидатите. Националните съдилища са приели, че с оспорваният материал жалбоподателят е целял избирателите да възприемат неговата гледна точка. Съдът отбелязва, че това е в същността на правото на свобода на изразяване и че това не е основание за наказателно преследване, щом не се преследват неправомерни цели. Що се отнася до възражението на правителството за необходимостта да се намали въздържанието от избори, то спазвайки презумпцията за невинност, националните съдилища са били длъжни убедително да установят, че упражняването на свободата на изразяване от страна на жалбоподателя е възпрепятствало гласоподавателите да участват в процеса на гласуване. Жалбоподателят не е бил регистриран кандидат и не е действал от името на такъв, не е имал административна, свързана със заетостта, йерархична или друга подобна власт над избирателите и не е могъл да предостави или да задържи каквито и да е облаги, стимули или други подобни на избирателите за тяхното избирателно поведение. Съдът заключава,

че тази присъда не е била необходима в едно демократично общество за постигане на легитимните цели, посочени от правителството. Ответната държава е превишила свободата си на преценка, доколкото жалбоподателят е бил възпрепятстван по време на изборния период да упражнява правото си на свобода на изразяване, разпространявайки съдържание с призив избирателите да се въздържат от гласуване на предстоящи национални избори.

142-144. Констатациите относно третия жалбоподател се отнасят и за четвъртия. Националните съдилища считат, че разпространението на листовки, съдържащи, наред с другото, призови за въздържане от гласуване, е равносилно на „предизборна агитация“. Не е установено, че целта е да открий и насърчи или да накърни изборните перспективи на който и да е конкретен кандидат. Не е установено, че упражняването на правото на свобода на изразяване от четвъртия жалбоподател е такова, че да подкопае основите на една ефективна и смислена демокрация.

145. Налице е нарушение на чл. 10 от Конвенцията, тъй като присъдите на жалбоподателите не са „необходими в едно демократично общество“.

146-147. Първият жалбоподател твърди също, че не е имал ефективни правни средства за защита по жалбата си по чл. 5, § 1 от Конвенцията и че отвеждането му в полицейското управление също е нарушило член 10 от Конвенцията. Третият и четвъртият жалбоподател твърдят, че е имало и нарушения на чл. 6 и 7 от Конвенцията. Имайки предвид естеството и обхвата на своите констатации за нарушение на чл. 5 и 10 от Конвенцията, Съдът решава да не разглежда допустимостта и основателността на тези оплаквания.

8. ЗАЩИТА НА СОБСТВЕНОСТТА

Отнемането на лиценза за радио- и телевизионно разпространение на дружеството жалбоподател представлява мярка на контрол върху ползването на собствеността съгласно чл. 1, § 2 от Протокол № 1. Макар загубата на лиценза да е довела до прекратяване на дейността на дружеството като аналогова телевизионна мрежа, тя не е била окончателно необратима, тъй като дружеството жалбоподател е можело да подаде отново заявление за лиценз за излъчване една година след отнемането на лиценза. Предвид факта, че имуществените интереси на дружеството жалбоподател са били взети предвид в достатъчна степен в националното производство, Съдът намира, че държавата, действайки в рамките на широката си свобода на преценка в тази област, е постигнала справедлив баланс между общия интерес на общността и правата на собственост на дружеството жалбоподател.

Решение по делото [NIT S.R.L. v. the Republic of Moldova \[ГК\] \(no. 28470/12\)](#)

Вж по-горе раздела [„Свобода на изразяване, на съвестта и на религията, на събранията и на сдружаване.“](#)

Непропорционални обезпечителни мерки в рамките на извънредно дълго наказателно производство и липсата

на ефективни правни средства за тяхното оспорване.

Решение по делото [Călin v. Romania \(no. 54491/14\)](#)

Фактите: Жалбоподателят е румънски гражданин. По сигнал на банка 2003 г. било образувано наказателно производство срещу него и 17 други човека, които били заподозрени, че одобрявали несъбираеми кредити на трети лица в качеството им на членове на борда на директорите на същата банка. На 1 април 2003 г. били запорирани активите му – апартамента му и двата му автомобила – като обезпечение за евентуално претърпените от банката вреди. Въз основа на тази мярка била предприета и втора, съгласно която му били иззети документите за собственост, както и 4000 евро в брой от дома му.

През ноември 2006 г. разследването било завършено и предадено на прокуратурата с мнение за повдигане на обвинение на няколко от лицата, а по отношение на други да бъде прекратено наказателното производство, включително спрямо жалбоподателя. След поредица от отводи на различни прокурори в периода от 2005 г. до 2009 г., през февруари 2009 г. наблюдаващият прокурор разпоредил да продължи разследването спрямо жалбоподателя. На 29 януари 2014 г. обвиненията са оттеглени спрямо обвиняемите, включително и спрямо жалбоподателя, тъй като действията им не могли да бъдат квалифицирани като престъпления. Прокурорът обаче решил да запази обезпечителни мерки, но да върне активите, иззети от заподозрените, без да

посочва за кои активи и за кои заподозрени става въпрос.

В периода от 2008 г. до 2013 г. жалбоподателят подавал неколkokратно жалби, че наказателното производство е излязло извън всякакви разумни срокове, както и че запорът на имуществото му нанася имуществени и неимуществени вреди. Част от жалбите му останали без отговор, а на друга част получавал формален отговор, че жалбите му били неоснователни, защото производството още било в ход, забавянето не било по вина на прокуратурата, а защото обвиняемите били много хора, което усложнявало разследването.

След прекратяване на наказателното производство жалбоподателят поискал от прокурора да вдигне запора и да му бъдат върнати документите за собственост. Прокурорът препратил искането на съда, който от своя страна намерил, че компетентният орган е прокурорът и му върнал обратно преписката за произнасяне. Прокурорът от своя страна се произнесъл с решение, че жалбата на жалбоподателя била неоснователна, тъй като запорът бил вдигнат по силата на закона, а с решението от 29 януари 2014 г. е разпоредено връщане на всички иззети вещи, за което жалбоподателят трябвало да се обърне към полицията за изпълнение на решението. Жалбоподателят се обърнал към полицията с искане да му бъдат върнати всички документи за собственост и иззетата парична сума, но молбата му останала без отговор.

Решението:

Оплакването за нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията

Жалбоподателят се оплаква от продължителността на наказателното производство срещу него, като счита, че е

имало периоди от време, в които не са се извършвали никакви действия, както и разследването е излязло извън разумните срокове поради различни спорове за компетентност между държавните органи.

45. Съдът припомня, че разумната продължителност на делото следва да се преценява с оглед конкретните обстоятелства по делото като се вземат предвид неговата сложност и поведението на жалбоподателя и съответните органи (*вж. Pélissier and Sassi v. France* [GC], no. 25444/94, § 67).

46-47. Съдът подчертава, че наказателното производство е продължило 10 години и 10 месеца само в досъдебната си фаза, като за забавянето допринасят например изготвянето на икономическа експертиза в рамките на цяла година, множество откази от компетентност и препращане на наказателното производство между различните прокуратури, както и дълги периоди от време, в които не са извършвани никакви действия. По делото няма данни което и да е забавяне да е причинено от жалбоподателя.

48-50. Съдът отбелязва, че вече е установявал нарушения в сходни дела срещу Румъния (*Vlad and Others v. Romania*, nos. 40756/06 ; *Brudan v. Romania*, no. 75717/14, § 88), както и че към момента на подаване на жалбата до Съда жалбоподателят не е разполагал с друго вътрешноправно средство за защита. В настоящия случай правителството не излага никакви аргументи, от които Съдът да направи различен извод, поради което намира, че продължителността на наказателното производство не покрива критериите за разумен срок. Следователно е налице нарушение на чл. 6 § 1 от Конвенцията.

Оплакването за нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията

Жалбоподателят се оплаква, че наложените мерки по отношение на имуществото му са нарушили правото му на собственост по смисъла на чл. 1 от Протокол № 1, както и че не е имал ефективно правно средство за защита по смисъла на чл. 13.

57. По-конкретно жалбоподателят твърди, че наложените запори за времето на цялото наказателно производство са непропорционални мерки, нарушаващи правото му на собственост. Въпреки че е запазил владението върху апартамента си и двата му автомобила, властите са отнели документите му за собственост, поради което не е могъл да използва автомобилите, както и да се разпорежда с апартамента. Въпреки множеството му молби, все още не са му върнати документите, както и парите в брой. При липсата на документи и невъзможността да използва автомобилите, същите са напълно неизползваеми.

59. По отношение на възможността да предяви иск по чл. 504 НПК жалбоподателят се позовава на тълкувателната практика на Върховния касационен съд на Румъния, според която искът е за неимуществени вреди от неоснователно повдигнато обвинение или от незаконно задържане, а искът е вреди от незаконни обезпечителни мерки е само субсидиарен.

64-66. Правителството твърди, че жалбоподателят е разполагал с различни правни средства за защита, които не е използвал. Жалбоподателят имал възможност да оспори предприетите мерки, да предяви граждански иск за неимуществени вреди по реда на чл. 504 от НПК, както и да предяви установителен иск, по силата на който да се установи, че имуществото му не е запорирано и да се направят съответните вписвания в имотния регистър.

Преценката на Съда

68-69. Съдът подчертава, че чл. 1 съдържа три правила – 1) правото на всеки да използва мирно собствеността си; 2) правото на собственост може да бъде отнето само при изрично предвидени законови условия; 3) държавите могат да контролират ползването на притежанията. Съдът посочва, че второто и третото правило трябва да се разглеждат винаги в светлината на първото, доколкото представляват определени ограничения по отношение на това общо правило. Съдът многократно е постановявал, че запорирането на активи и изземването на вещи в рамките на наказателно производство представляват мерки, по силата на която държавата контролира ползването на собствеността (вж. *Stolkowski v. Poland*, no. 58795/15, § 53; *Cernea v. Romania*, no. 7486/12, § 42; *OOO SK Stroykompleks and Others v. Russia*, nos. 7896/15 и 48168/17, § 86).

72-73. За Съда няма съмнение, че мерките са предвидени в националното законодателство. Съдът посочва, че са предприети в наказателно производство, и приема, че са в обществен интерес, тъй като са насочени към обезпечаване на гражданските иски на пострадалото от престъпление лице, която цел е легитимна.

75. По отношение на пропорционалността им Съдът посочва, че жалбоподателят оспорва тяхната продължителност и липсата на съдебен контрол.

76. Съдът многократно е постановявал, че макар чл. 1 да не съдържа изрични процесуални изисквания, то съдебните производства също трябва да предоставят разумна и ефективна възможност на жалбоподателя да оспори мерките и да бъдат взети предвид аргументите му. Следователно намесата в правото на собственост не може да бъде легитимна при липсата на състезателно производство и равнопоставеност на страните.

77-79. В настоящия случай запорът на активите и изземването на документи и пари в брой са предприети от полицейските органи, чиито действия са оспорени от жалбоподателя пред прокурор. Съдът отбелязва, че действащото към това време законодателство не е позволявало на жалбоподателя да обжалва мерките пред съд и той се е възползвал от възможността да ги оспори пред прокурор. Отговорите обаче са формални и изобщо не е ясно дали оплакването му е разгледано по същество. Съдът приема, че от 1 февруари 2014 г. националното законодателство е изменено, но дори тогава то позволява подобни мерки да бъдат оспорени пред съд в тридневен срок от постановяването им, но само когато са предприети от прокурор, а правителството не може да посочи нито един пример от националната съдебна практика, в който успешно е приложен този ред по отношение на мерки, предприети от полицията съгласно старото законодателство.

80. Съдът отхвърля и възражението, че жалбоподателят не е предявил иск по реда на чл. 504 НПК, доколкото видно от националната съдебна практика този иск може да бъде предявен от лице, което е било незаконно задържано или неправомерно му е било повдигнато обвинение, какъвто не е настоящия случай.

81. Съдът отхвърля и последното възражение на правителството, че запорът на активите е отпаднал по силата на закона 1 месец след прекратяване на наказателното производство и това можело да се установи по силата на граждански иск. В това отношение Съдът отбелязва, че дори мярката да е отпаднала de jure, то тя е траела 10 години и 10 месеца, а освен това държавата не е върнала документите му за собственост и той продължава да е в невъзможност да използва автомобилите си и да се разпорежда с апартамента си. Съдът подчертава, че въпреки множеството

производства, инициирани от жалбоподателя, самото потвърждаване, че мерките са отпаднали по силата на закона не решава проблема с продължителността и пропорционалността им и последващи граждански иски не биха били ефективни правни средства за защита.

82-83. Съдът обръща внимание, че правителството не изтъква нито една процедурна гаранция или налично ефективно правно средство, по силата на което жалбоподателят може да си върне иззетите документи и пари в брой. Следователно, жалбоподателят е бил лишен от възможността да ползва мирно собствеността си за период от най-малко 10 години и 10 месеца що се отнася до апартамента му, както и за период от поне 18 години по отношение на автомобилите му.

84-85. Предвид горните съображения, продължителността на мерките, липсата на ефективно правно средство, по силата на което жалбоподателят може да оспори мерките и липсата на доказателства, че жалбоподателят е могъл да получи парично обезщетение по реда на гражданско производство, Съдът постановява, че в случая не е постигнат баланс между обществения интерес и интересите на жалбоподателя, който е понесъл прекомерна тежест. Следователно е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията.

Осъждането на жалбоподателите да заплатят разноски за процесуално представителство на държавата в производство за обезщетение по Закона за отговорността на държавата във връзка с убийството на техен роднина по време на войната в бивша Югославия съгласно правилото „загубилата страна

плаща“ представлява прекомерна индивидуална тежест за жалбоподателите и води до нарушение на член 1 от Протокол № 1 на Конвенцията.

Решение по делото [Bursać and others v. Croatia \(no. 78836/16\)](#)

Фактите: Жалбоподателите се оплакват, че баща им, етнически сърбин, е убит през 1995 г. от хърватски войници по време на Хърватската война за независимост (1991 - 1995). В периода 2011 – 2017 г. хърватските власти извършили разследване дали било извършено военно престъпление, като към май 2017 г. жалбоподателите били уведомени, че разследването все още продължавало. През 2005 г. жалбоподателите подали граждански иск срещу държавата, като поискали да бъдат освободени от заплащането на съдебни такси на основание, че нямали достатъчно средства да ги заплатят. Жалбоподателите подали и граждански иск за вреди от смъртта на баща им, но същият бил отхвърлен от националните съдилища, които ги осъдели да заплатят разноски за процесуалното представителство на държавата около 8 000 евро.

Решението:

Оплакването за нарушение на чл. 2 от Конвенцията

Жалбоподателите се оплакват, че не са предприели адекватни мерки, за да разследват убийството на баща им, като се позовават на процедурно нарушение на чл. 2 от Конвенцията.

58-66. По отношение на възражението от страна на правителството, че не са изчерпани всички вътрешноправни средства за защита, тъй като не е подадена конституционна жалба, то Съдът счита възражението за основателно. Съдът потвърждава заключението си, че

конституционната жалба е станала ефективно вътрешноправно средство за защита за жалби по чл. 2 и 3 от Конвенцията относно неефективните разследвания. Жалбоподателите са подали конституционна жалба през 2017 г. – две години преди конституционната жалба да стане ефективно средство за защита срещу неефективни разследвания. С оглед факта, че разследването е все още висящо, то жалбоподателите могат да подадат нова конституционна жалба, като периодът, през който производството е било висящо пред Съда, не следва да им се взема предвид. В съответствие с принципа на субсидиарност, един от основните принципи, на които се основава системата на Конвенцията, на държавата ответник трябва да се даде възможност да оправи нещата чрез собствената си правна система, преди да отговаря пред международен орган за своите действия или бездействия. Съдът подчертава, че жалбоподателите могат да подадат своите жалби до Съда след прекратяване на производството пред Конституционния съд или ако производството се проточи неоправдано дълго, ако все още считат, че са жертви на нарушение от Конвенцията. Следователно жалбата по чл. 2 от Конвенцията следва да бъде отхвърлена по чл. 35, §§ 1 и 4 поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита.

Оплакването за нарушение на чл. 1 от Протокол №1 на Конвенцията

Жалбоподателите се оплакват, че възлагането им на значителни разноски по делото е в нарушение на чл. 1 от Протокол №1 на Конвенцията.

Относно допустимостта

68-69. Правителството твърди, че жалбоподателите не са изчерпали вътрешноправните средства за защита, като посочват, че Конституционният съд към 2017 г. успешно е разглеждал подобни

жалби. Посочват, че жалбоподателите не са успели да представят релевантни аргументи пред съда. Жалбоподателите не са съгласни.

70-73. Съдът отбелязва, че жалбоподателите в своите жалби пред националните съдилища и в жалбата си пред Конституционния съд са представили адекватни аргументи – такива каквито са повдигнали и в жалбата си пред Съда. Съдът заключава, че жалбоподателите са предоставили на националните съдилища достатъчна възможност да поправят твърдяното нарушение на техните права по отношение на решението относно съдебните разноски. От това следва, че възражението на правителството относно изчерпването на вътрешните средства за защита трябва да бъде отхвърлено. Жалбата не е нито явно необоснована, нито недопустима на други основания, изброени в чл. 35 от Конвенцията и следователно е допустима.

Относно основателността

74-76. Жалбоподателите твърдят, че са завели иска си през 2005 г. – малко след влизане в сила на Закона за отговорността на държавата. Не са могли да знаят как националните съдилища ще прилагат законовия давностен срок към гражданските иски за обезщетение за вреди, причинени от непоследваните военни престъпления. Посочват, че сумата от 60 000 HRK (около 8 000 евро) е прекомерна с оглед на това, че са освободени от заплащането на съдебни разноски поради влошеното им финансово състояние и с оглед на това, че максималната сума на неимуществени вреди, присъждана при смърт е 220 000 HRK (30 000 евро) и че се дължи и на неоправданата продължителност на производството. Правителството посочва, че практиката на съда по отношение на законовия давностен срок е ясна и

последователна и в случаи, подобни на този на жалбоподателите.

77-103. Съдът приема, че разпореждането за заплащане на разноските за представителство на държавата представлява намеса в правото на жалбоподателите на мирно ползване на техните притежания. Съдът намира, че решението е законосъобразно, тъй като се основава на националния Закон за гражданския процес. Съдът приема, че преследва легитимната цел - да гарантира правилното правораздаване и защита на правата на другите чрез обезсърчаване на неоснователни съдебни спорове и прекомерни разноски. Съдът трябва да обследва дали е постигнат „справедлив баланс“ между общия интерес и правата на жалбоподателите съгласно чл. 1 от Протокол №1. Правилото в Закона за гражданския процес „загубилата страна плаща“ не противоречи само по себе си на чл. 1 от Протокол №1, дори когато се прилага в граждански производства, по които държавата е страна. Съдът трябва да провери дали начинът, по който е приложено правилото при конкретните обстоятелства поставя прекомерна индивидуална тежест върху жалбоподателите. Съдът взема предвид следните критерии съгласно практиката си в *Cindrić and Bešlić v. Croatia*, no. 72152/13: 1) искът на жалбоподателите пред националните съдилища не е лишен от основание или явно необоснован; 2) държавата е представлявана от държавна прокуратура и разходите за представителството са изчислени в размер, равен на хонорар на адвокат; и 3) в светлината на индивидуалното финансово състояние на жалбоподателите, плащането на разглежданите разходи изглежда обременително за жалбоподателите.

В настоящия случай жалбоподателите са осъдени да възстановят разходите за представителство на държавата от

държавната прокуратура, тъй като искът им за обезщетение е погасен по давност. Основният въпрос, който Съдът трябва да разгледа е дали към 2005 г. към предявяване на иска си, жалбоподателите са знаели, че искът им е погасен по давност. Съдът отбелязва, че в закона е предвиден и по-дълга законова давност, ако вредата е причинена от престъпление. Съдът отбелязва, че наказателното преследване на военни престъпления не е обвързано с изтичането на давност. Съгласно националната съдебна практика, гражданските съдилища имат право да разглеждат като предварителен въпрос дали вредата е причинена от престъпление, ако са налице някои обстоятелства, възпрепятстващи наказателно преследване, в резултат на което не може да бъде водено наказателно производство срещу извършителя. От друга страна, много разследвания на тежки престъпления по време на войната, остават безрезултатни, а извършителите – неизвестни. В настоящия случай има основателно подозрение, че бащата на жалбоподателите е бил жертва на военно престъпление срещу цивилното население. Извършителите не са идентифицирани и няма наказателни присъди. Съгласно допълнителната съдебна практика, с която разполага Съдът, в сравнима серия от граждански производства, през 2004 г. компетентният първоинстанционен съд се произнася в полза на ишците. В друг подобен случай през декември 2005 г. националният съд прилага по-дългия давностен срок. Съдът не е убеден, че по времето, когато жалбоподателите са завели гражданския си иск за обезщетение през 2005 г., позицията на националните съдилища по отношение на давността към граждански иски относно непреследвани тежки престъпления, за които се твърди, че са извършени от хърватски войници по време на войната, е напълно ясна и последователна. Дори, ако

жалбоподателите са били наясно със съществуващата предвоенна съдебна практика, Съдът не намира за неразумно в светлината на значителните социални промени, както и развитието на международното право, че жалбоподателите се надяват националните съдилища да приложат разпоредбата относно законовата давност по начин, благоприятен за жертвите на груби нарушения на правата на човека. С подаването на своя граждански иск през 2005 г., жалбоподателите дават възможност на съдилищата да направят това. В случая се касае за убийството на цивилен възрастен от хърватски войници, което включва правото на живот, защитено съгласно чл. 2 от Конвенцията и може би правото на жалбоподателите по чл. 3 от Конвенцията – най-основните разпоредби в Конвенцията. Макар жалбата да се отнася до чл. 1 от Протокол №1 от Конвенцията, то Съдът отново заявява, че Конвенцията и протоколите към нея трябва да се четат като цяло и да се тълкуват по начин, който насърчава вътрешна последователност и хармония между техните различни разпоредби. При тези обстоятелства не може да се каже, че гражданският иск на жалбоподателите за обезщетение, предявен през септември 2005 г., от самото начало е бил явно неоснователен или лишен от всякакво съдържание (вж. *Cindrić and Bešlić*, цитирано по-горе, § 107, разграничи от *Marić and Others v. Croatia* (dec.), no. 37333/17, § 58). Когато официалното разследване на възможно военно престъпление не е довело до никакви резултати, Съдът намира за разбираемо, че жертвите са вярвали, че това ще се третира като „други обстоятелства, възпрепятстващи установяването на наказателна отговорност“, което кара гражданските съдилища да разглеждат като предварителни въпросът дали вредата е била причинена от престъпление и, следователно, дали по-дългият закон

давностен срок трябва да се прилага към техните граждански искове за обезщетение. Що се отнася до аргумента на правителството, че жалбоподателите се могли да предявят иска си в законоустановения срок, то гражданският съд по делото постановява, че дори и да компетентен да разгледа въпроса като предварителен, то няма достатъчно доказателства, за да заключи, че убийството на баща им е представлявало престъпление. В няколко дела срещу Хърватия Съдът критикува непостижимата тежест на доказване, която гражданските съдилища налагат на ищците, търсещи обезщетение за вреди, причинени по време на войната (вж. *Trivkanić v. Croatia* (no. 2), no. 54916/16, § 81, и *Baljak and Others v. Croatia*, no. 41295/19, § 41). Подобна критика е изразена и от Съвета на ООН по правата на човека. Освен това Съдът отбелязва, че между ноември 1999 г. и юли 2003 г. жалбоподателите не са могли да предявят своя граждански иск поради промени в правните разпоредби, регулиращи отговорността на държавата за военновременни вреди. От това следва, че успехът на гражданските искове е зависил от ефективната работа на следствените органи, докато разследванията на тежки престъпления, извършени по време на войната, са обременени от многобройни предизвикателства, често неводещи до конкретни резултати. Задължение е на държавните органи да проведат ефективно разследване. Нито един международен инструмент не забранява изрично да се възложат разноските на жертвите на тежки нарушения на основните права на човека по свързани граждански производства за обезщетение за вреди, в които те са били неуспешни. Подобни решения обаче изглеждат в противоречие със задължението на държавите да сведат до минимум риска от повторно травмиране на жертвите на тежки нарушения на основните права на човека,

както е посочено в ключови международни инструменти. Съдът е постановил, по отношение на чл. 2 от Конвенцията, че когато жалбоподателите имат обосновано твърдение, че членове на семейството им са били незаконно убити от служители на държавата, ефективно средство за защита за целите на чл. 13 включва, в допълнение към задълбочено и ефективно разследване, което може да доведе до идентифициране и наказване на отговорните лица, и изплащане на обезщетение, когато е подходящо (вж. *Kaya v. Turkey*, no. 22729/93, § 107.). Когато разследването на убийството на бащата на жалбоподателите, възрастен цивилен, не е довело до идентифицирането или наказването на извършителите, жалбоподателите не са могли да получат и обезщетение в гражданското производство, а изискването жалбоподателите да заплатят разноските за представителството на държавата в гражданското производство допълнително влошава тяхната травматизация, противно на духа на Конвенцията и протоколите към нея. Освен това, в гражданското производство срещу държавата е била представлявана от държавната прокуратура и разходите за представителството на държавата са били изчислени в размер, равен на хонорара на адвокат. Тази служба обаче, тъй като се финансира от държавния бюджет, не е в същото положение като адвокат (вж. *Cindrić and Bešlić*, цитирано по-горе, § 108). Също така възражението за изтекла давност е направено от държавата едва през юли 2010 г., което несъмнено е причинило ненужни разходи на жалбоподателите. С оглед индивидуалното финансово състояние на жалбоподателите, Съдът посочва, че сумата за разноски е била обременително за тях и предвид факта, че жалбоподателите вероятно е трябвало да покрийт и разходите за собственото си процесуално представителство в гражданското производство. В тази връзка Съдът отбелязва, че претенцията на

жалбоподателите не е била неоправдано завишена, а е била в съответствие с насоките на Върховния съд относно сумите, които следва да се присъждат за различни видове неимуществени вреди (вж. *a fortiori*, *Klauz v. Croatia*, no. 28963/10, § 90).

104-106. В настоящия случай Съдът счита, че осъждането на жалбоподателите да поемат пълните разноски за представителството на държавата в гражданското производство представлява непропорционална тежест за тях. Следователно е налице нарушение на чл. 1 от Протокол №1 на Конвенцията. Съдът отбелязва, че въпреки че в настоящия случай националните съдилища не са разгледали дали при конкретните обстоятелства прилагането на правилото „загубилата страна плаща“ без никаква гъвкавост е наложило прекомерна индивидуална тежест върху жалбоподателите, през 2021 г. Върховният съд, по дело, което се отнася до подобен

въпрос, е извършил такава оценка и в крайна сметка разпореди всяка страна да поеме собствените си разноски по производството. Съдът отбелязва, че в случаи като настоящия държавата разполага с редица допълнителни възможности за постигане на необходимата гъвкавост.

Оплакването за нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията

107-108. Жалбоподателите подават оплакване и по чл. 6, § 1 от Конвенцията. Като взема предвид констатациите си по чл. 1 от Протокол № 1 по-горе, Съдът счита, че не е необходимо да се произнася отделно по оплакванията по член 6, § 1 от Конвенцията.

9. ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ

Оплакването за нарушение на член 14 във връзка с член 2 е явно необосновано, предвид липсата на недостатъци от системно естество, разкриващи обща пасивност спрямо жертвите на домашно насилие, както и на дискриминационно отношение към самата жалбоподателка.

Решение по делото [Landi c. Italie](#) (n° 10929/19)

Вж. по-горе раздела „[Право на живот](#)“.

10. ДРУГИ ПРАВА

Колективно експулсиране е налице, когато няма разумно и обективно разглеждане на индивидуалните ситуации. Изключения се допускат, когато липсата на индивидуално разглеждане е резултат от поведението на жалбоподателите, като например използването на сила или създаване на разрушителна и опасна ситуация.

Когато една държава осигурява ефективни законни процедури за влизане, тя може да изисква от търсещите убежище да използват тези процедури на граничните пунктове. Държавите могат да откажат влизане на лица, които не ги спазват, без основателни причини особено когато големи групи се възползват от тази ситуация.

Решение по делото [A.A. and others v. North Macedonia \(nos. 55798/16 and four others\)](#)

Фактите: Делото се отнася до две групи жалбоподатели. Първата група е сирийско семейство от Алепо, което напуснало Сирия в края на 2015 г. През февруари 2016 г. те пристигнали в Идомени, Гърция, близо до границата със Северна Македония, където бил създаден бежански лагер. На 14 март 2016 г. семейството се присъединило към голяма група от около 1500 бежанци в събитие, известно като „Похода на надеждата“. Те преминали границата, като прекосили Конска река на територията на Северна Македония, където били

заобиколени от северномакедонски военни и други войници. Твърди се, че след като мигрантите прекарвали една нощ на открито, северномакедонските войници ги заплашили с насилие, ако не се върнат в Гърция, което те сторили след няколко часа ходене.

Втората група жалбоподатели се състои от афганистански, иракски и сирийски граждани, които били настанени в лагера в Идомени. На същия ден, 14 март 2016 г., те също напуснали лагера и се присъединили към „Похода на надеждата“. Групата прекосила Конска река в Северна Македония, като един от жалбоподателите бил в инвалидна количка и разчитал на другите да му помагат при преодоляването на трудния терен. В северномакедонското село Моин жалбоподателите били заобиколени от северномакедонски войници, които им наредили да изключат камерите и телефоните си. Активисти, журналисти и доброволци, които документирали похода, били арестувани. Войниците натоварили жалбоподателите на военни камиони и ги откарвали обратно до гръцката граница. Някои жалбоподатели съобщили, че полицаи от Северна Македония охранявали граничната ограда, а други описвали как войниците образували две редици и използвали палки, за да удрят бежанците, докато те бягали обратно към гръцката страна през дупка в граничната ограда.

Решението:

Твърдяно нарушение на чл. 4 от Протокол № 4 към Конвенцията

51-56. Жалбоподателите твърдят, че депортирането им по бързата процедура от страна на северномакедонските власти представлява колективно експулсиране, което е в нарушение на член 4 от Протокол № 4 към Конвенцията.

Спорен е въпросът относно участието на жалбоподателите и тежестта на доказване. Правителството твърди, че жалбоподателите не са представили достатъчно доказателства, като се позовава на лошото качество на видеозаписите и липсата на документи за самоличност. Жалбоподателите твърдят, че не могат да предоставят документи, защото правителството не ги е издало.

Съдът отбелязва различията в твърденията на страните и обсъжда тежестта на доказване. Той признава предизвикателството, пред което са били изправени жалбоподателите поради липсата на идентификация и индивидуално отношение от страна на властите. Съдът констатира, че жалбоподателите са представили *prima facie* доказателства за участието си, подкрепени от видеоматериали и последователните им показания. Правителството не е опровергало по убедителен начин тези доказателства. Поради това Съдът отхвърля възражението на правителството и приема, че показанията на жалбоподателите са верни, като се позовава на съответната съдебна практика (*N.D. and N.T. v. Spain* ([GC], nos. 8675/15 и 8697/15, §§ 85-88).

57-64. Правителството твърди, че не е имало изключителна юрисдикция върху събитията поради неизясненото местонахождение на заснемане на видеоматериалите и участието на

полицейските сили на други държави в управлението на мигрантския поток. То твърди, че автоматичното признаване на юрисдикция за нелегалните мигранти би насърчило незаконното поведение. Жалбоподателите не се съгласяват с възраженията на правителството.

Съдът подчертава, че юрисдикцията на държавата е предимно териториална и се предполага, че се упражнява на цялата ѝ територия. Юрисдикцията на правителството не се променя от участието на полицаи от други държави. Съдът също така отбелязва, че правителството е потвърдило отговорността си за връщането на мигрантите в Гърция.

Съдът стига до заключението, че не са налице ограничения по отношение на правомощията на държавата в тази област, и отхвърля възраженията на правителството. Той постановява, че събитията попадат в обхвата на държавната юрисдикция в съответствие с предишната съдебна практика (*N.D. and N.T.*, цитирано по-горе).

65-73. Правителството твърди, че жалбоподателите са загубили статута си на жертви, тъй като по време на подаването на молбата са били в страни от ЕС. Жалбоподателите не се съгласяват, като заявяват, че нарушението не е било признато или поправено.

Съдът не може да разглежда събития, настъпили след преминаването на границата, затова отхвърля възражението на правителството.

Правителството твърди, че жалбоподателите не са изчерпали вътрешноправните средства за защита, но Съдът намира тези средства за неефективни по отношение на твърдяното нарушение и отхвърля възражението.

Що се отнася до шестмесечния срок, Съдът потвърждава, че молбите са подадени в рамките на срока въз основа на пощенското им клеймо, и отхвърля възражението на правителството по този въпрос.

74-81. Правителството твърди, че чл. 4 от Протокол № 4 не е приложим, тъй като действието не е колективно експулсиране, а по-скоро предотвратяване на незаконно влизане в страната. Твърди, че длъжностните лица имат задължението да защитават границата от незаконно преминаване и да поддържат териториалната цялост. Поради нарастващия брой на незаконните влизания били предприети мерки за предотвратяване на незаконни мигрантски вълни.

Жалбоподателите обосновават твърдението си, че връщането им в Гърция представлява колективно експулсиране, по-скоро с липсата на индивидуално основание за експулсиране, отколкото с характеристиките на групата.

За да определи дали чл. 4 от Протокол № 4 е приложим, Съдът трябва да установи дали жалбоподателите са били подложени на „експулсиране“.

Съдът установява, че жалбоподателите са били задържани на територията на Република Северна Македония и следователно са попадали под юрисдикцията на държавата съгласно чл. 1 от Конвенцията. Жалбоподателите са били изведени от територията и принудително върнати в Гърция, което представлява „експулсиране“ по смисъла на чл. 4 от Протокол № 4. Следователно разпоредбата е приложима и Съдът отхвърля възражението на правителството.

Съдът стига до заключението, че жалбата не е явно неоснователна или недопустима на друго основание, поради което я обявява за допустима.

82-85. Жалбоподателите твърдят, че не им е била дадена възможност да потърсят убежище или да се противопоставят на депортирането си, като твърдят, че това е равносилно на колективно експулсиране. Те подчертават, че чл. 4 от Протокол № 4 се прилага независимо от това дали са влезли незаконно или не.

Те посочват, че измененията в Закона за убежището имат за цел да улеснят транзитното преминаване през Северна Македония, но те не са приложими в тяхната ситуация.

Жалбоподателите отбелязват, че съответното законодателство позволява на бежанците и търсещите убежище да влязат незаконно и да регистрират молбата си за убежище в най-близкия полицейски участък. Те смятат, че е несправедливо поведението им да се определя като „виновно“, когато то е позволено от закона. Те оспорват концепцията на правителството за „междугранична зона“ и твърдят, че съответните разпоредби не са били суспендирани в тази зона.

86-87. Жалбоподателите твърдят, че държавата ответник активно е възпрепятствала достъпа на търсещите убежище до националните процедури за закрила, като е направила средствата за законно влизане на практика недостъпни. Те заявяват, че няма доказателства в подкрепа на твърдението, че търсенето на убежище е било възможно на граничния пункт Богородица по време на депортирането им по бързата процедура през март 2016 г.

Те изтъкват, че границата на практика е била затворена за лица, които не отговарят на изискванията за влизане или не търсят убежище в Северна Македония. Данните сочели, че след 8 март 2016 г. не са издавани удостоверения за намерение да се поиска убежище. Освен съществувала

практика на бързи депортации, датираща от ноември 2014 г., със забележимо увеличение от 8 март 2016 г. За разлика от жалбоподателите чуждестранните журналисти били регистрирани, глобявани и им е било нареждано да напуснат страната.

88-91. Жалбоподателите твърдят, че твърдението на правителството, че те са били мотивирани от дезинформация в лагера в Идомени, е без значение за жалбата. Те заявяват, че няма доказателства в подкрепа на твърденията на правителството относно техните индивидуални мотиви, тъй като никой от тях не е бил разпитван или интервюиран.

По отношение на довода относно „употребата на сила“ жалбоподателите подчертават, че няма доказателства, че те или участниците в шествието са използвали насилие или са заплашвали с такова.

Освен това те обясняват, че въпреки че законът предвижда получаването на виза по хуманитарни причини, тя не е достъпна за лицата, търсещи убежище в държавата-ответник, освен ако не е за събиране на семейството, което не се отнася за жалбоподателите. Условието в гръцките бежански лагери, включително в Идомени, са описани като ужасяващи и правителството вероятно е било наясно с положението там. Въпреки това не е направена оценка на рисковете, на които жалбоподателите биха били изложени, ако бъдат върнати в Гърция. Жалбоподателите твърдят, че експулсирането им е неоправдано съгласно националното и международното право.

92-94. Правителството твърди, че поведението на жалбоподателите е довело до тяхното положение. Твърди, че жалбоподателите са могли да изразят намерението си да поискат убежище на всеки граничен пункт, като например

Богородица, но са избрали да преминат незаконно държавната граница, което им е попречило да следват стандартната процедура за предоставяне на убежище в тази „междугранична“ зона.

95-96. Правителството твърди, че жалбоподателите не са успели да докажат дали са подали молба за убежище преди или след събитията. Те подчертават, че подаването на молба за убежище е начин да се узакони престоят им в страната, а повечето от влезлите в страната не са имали намерение да търсят убежище. Жалбоподателите в момента се намират в държави от ЕС, като посочват, че не са планирали да останат в държавата-ответник.

97-104. Правителството твърди, че действията на полицейските служители са били оправдани от масовото незаконно преминаване на границата от мигрантите и създадената от тях дезорганизираща ситуация. То заявява, че поддържането на обществения ред и сигурност е от съществено значение, особено като се има предвид агресивното поведение на много мигранти и сложната ситуация със сигурността на границата. Правителството също така заявява, че не е използвало заплахи или сила срещу мигрантите и е осигурило транспорт за тези, които са се съгласили да се върнат в Гърция. Мигрантите не са заявили, че се страхуват от малтретиране в Гърция, а правителството не е знаело за подобен риск.

Правителството твърди, че няма фактически или правни основания, които да оправдават присъствието на жалбоподателите на северномакедонска територия, и че връщането им в Гърция, държава от ЕС, не ги излага на риск от малтретиране или връщане. То също така поставя под въпрос надеждността на журналистите и правозащитниците, които са били глобени и експулсирани за незаконно влизане. Правителството твърди,

че депортирането от Северна Македония в Гърция е извършено в съответствие с Общото споразумение за повторно приемане с ЕС, а бежанците са били информирани за правото си да търсят убежище. Според тях жалбоподателите не могат да бъдат считани за жертви на колективно експулсиране по смисъла на чл. 4 от Протокол № 4.

105-111. MYLA, организация, която предоставя правна помощ на лица, търсещи убежище, и наблюдава отношението към бежанците, съобщава, че на 14 март 2016 г. около 1000 души са били обградени от гранична полиция и армията в близост до село Моин. Те не са станали свидетели на физическа сила или заплахи, но са отбелязали, че хората са били извозвани с камиони, без да бъде извършена оценка или регистрация. MYLA твърди, че по този начин е отказан достъп до правна защита и средства за защита, което прави невъзможно подаването на молба за убежище или упражняването на правата по чл. 13.

MYLA също така твърди, че между ноември 2015 г. и май 2017 г. е имало системни отблъсквания без индивидуална оценка или достъп до преводачи, правна помощ или средства за защита. Правителството счита тези твърдения за ирелевантни, като настоява за наличието на правни процедури и необходимостта от предотвратяване на незаконното преминаване на границата. То твърди, че връщането на мигранти е необходимо за националната сигурност и предотвратяването на безредици, като се позовава на международна информация и съвместни решения с други европейски държави.

112-115. Съдът припомня, че колективно експулсиране е налице, когато няма разумно и обективно разглеждане на индивидуалните ситуации. Изключения се

допускат, когато липсата на индивидуално разглеждане е резултат от поведението на жалбоподателите, като например използване на сила или създаване на разрушителна и опасна ситуация. В този случай няма доказателства за това, че жалбоподателите са използвали сила. Съдът преценява дали държавата е предложила реални и ефективни законни средства за влизане в страната и дали е имало основателни причини те да не бъдат използвани.

Когато една държава осигурява ефективни законни процедури за влизане, тя може да изисква от търсещите убежище да използват тези процедури на граничните пунктове. Държавите могат да откажат влизане на лица, които не ги спазват, без основателни причини, особено когато големи групи се възползват от тази ситуация.

116-120. Северноакедонският закон предвижда законен начин за влизане на жалбоподателите в страната през граничните пунктове и търсене на убежище. За всеки кандидат се разглеждат индивидуални обстоятелства, а решенията за експулсиране могат да се обжалват. Държавата ответник предоставя конкретна информация за намеренията и молбите за убежище, граничните пунктове и наличната инфраструктура. Издадени са над 477 000 удостоверения за изразено намерение да се кандидатства за убежище, което показва достъпност на процедурите за предоставяне на убежище. Макар жалбоподателите да твърдят, че е било невъзможно да поискат убежище към момента на депортирането им, Съдът намира, че липсата на молби за убежище на конкретни дати не накърнява цялостната достъпност на граничния пункт за търсещите убежище.

Съдът отбелязва, че по-големият брой удостоверения, издадени преди 8 март 2016 г., се дължи предимно на граждани на

Близкия изток, които преминават транзитно през Северна Македония, а не търсят убежище там. Отбелязва също така, че много малко от тези, които са изразили намерение, действително са подали молба за убежище, а по-голямата част от тях са напуснали страната преди провеждането на интервютата. След 8 март 2016 г. транзитното преминаване става трудно поради промените в подхода на Европейския съюз и действията на други държави по балканския маршрут, но няма доказателства, че е невъзможно да се поиска убежище на граничния пункт.

Липсата на удостоверения за намерение за предоставяне на убежище, издадени на определени дати, не означава липса на достъп до граничния пункт.

121-123. Жалбоподателите не твърдят, че са се опитали да влязат на северномакедонска територия по законен начин или че са поискали убежище на граничния пункт. Поради това Съдът не е убеден, че жалбоподателите са имали убедителни причини да не използват законния граничен пункт, за да подадат молба за убежище по правилен и законен начин. Вместо това изглежда, че жалбоподателите са били по-заинтересовани да преминат транзитно през Северна Македония, което вече не е било възможно, и затова са избрали незаконно преминаване на границата.

Въпреки някои недостатъци в процедурата за предоставяне на убежище и съобщенията за отлагане, Съдът не е убеден, че държавата ответник не е осигурила реален и ефективен достъп до законни процедури за влизане в Северна Македония. Жалбоподателите, ако се приеме, че наистина са искали да потърсят международна закрила в страната, не са имали убедителни причини, основани на обективни факти, за които държавата ответник да носи отговорност, да не използват тези процедури.

Съдът счита, че жалбоподателите са се изложили на риск, като са участвали в незаконно влизане на северномакедонска територия, без да използват съществуващите законови процедури за законно влизане. Следователно липсата на индивидуални решения за извеждане се дължи на собственото поведение на жалбоподателите. В резултат на това Съдът приема, че няма нарушение на чл. 4 от Протокол № 4 към Конвенцията.

Твърдяно нарушение на чл. 13 от Конвенцията

124-126. Жалбоподателите твърдят, че не са разполагали с ефективно средство за защита със суспензивен ефект, за да оспорят депортирането си по бързата процедура. Те твърдят, че е налице нарушение на чл. 13 от Конвенцията. Правителството не се съгласява, позовавайки се на предизвикателствата при справянето с масовия приток на мигранти и посочвайки, че жалбоподателите са имали налични средства за защита, които не са използвали. Жалбоподателите поддържат жалбата си, заявявайки, че незабавната депортация е попречила на достъпа до средства за защита, които биха могли да бъдат на разположение, ако са били спазени съответните процедури.

127-132. Съдът обявява жалбата за допустима и при разглеждането ѝ по същество установява, че макар северномакедонското законодателство да допуска обжалване на заповедите за експулсиране, жалбоподателите трябва сами да спазят съответната процедура за подаване на жалба. Съдът отбелязва, че жалбоподателите са влезли в страната незаконно, като са се опитали да преминат границата на големи групи на неразрешено място, избягвайки по този начин законовите процедури за законно влизане. Тъй като Съдът вече е установил, че липсата на индивидуализирана процедура за

извеждането им се дължи на собственото поведение на жалбоподателите, той намира, че липсата на средство за защита при

извеждането им не представлява нарушение на чл. 13 от Конвенцията.

11. РЕШЕНИЯ НА СЪДА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

1) Член 15, параграф 1 от Директива 2002/58/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12 юли 2002 година относно обработката на лични данни и защита на правото на неприкосновеност на личния живот в сектора на електронните комуникации (Директива за правото на неприкосновеност на личния живот и електронни комуникации), изменена с Директива 2009/136/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2009 година, във връзка с членове 7, 8 и 11 и член 52, параграф 1 от Хартата на основните права на Европейския съюз трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска законодателни мерки, предвиждащи общо и неизбирателно запазване на данни за трафик и на данни за местонахождение като превантивна мярка за целите на борбата с тежката престъпност и предотвратяването на сериозните заплахи срещу обществената сигурност. За сметка на това посоченият член 15, параграф 1 във връзка с членове 7, 8 и 11 и член 52, параграф 1 от Хартата на основните права допуска законодателни мерки, предвиждащи — за целите на борбата с тежката престъпност и предотвратяването на сериозните заплахи срещу обществената сигурност:

– целево запазване на данни за трафик и на данни за местонахождение, което да е ограничено въз основа на обективни и недискриминационни

критерии в зависимост от категориите засегнати лица или посредством географски критерий, за ограничен до

строго необходимото период от време, който може да бъде удължен,

– общо и неизбирателно запазване на IP адреси, дадени на източника на свързване с интернет, за ограничен до строго необходимото период от време,

– общо и неизбирателно запазване на данни относно самоличността на ползвателите на електронни съобщителни средства, и

– да се разпорежи на доставчиците на електронни съобщителни услуги посредством решение на компетентния орган, подлежащо на ефективен съдебен контрол, да извършват за определен период бързо запазване на данните за трафик и на данните за местонахождение, с които разполагат тези доставчици на услуги,

при положение че тези мерки гарантират с ясни и точни правила, че запазването на разглежданите данни е подчинено на спазването на съответните материални и процесуални условия и че засегнатите лица разполагат с ефективни гаранции срещу рисковете от злоупотреби.

2) Член 15, параграф 1 от Директива 2002/58, изменена с Директива 2009/136, във връзка с членове 7, 8 и 11 и член 52, параграф 1 от Хартата на основните права трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, по силата на която централизираното обработване на исканията за достъп до запазени от доставчиците на електронни съобщителни услуги данни, отправени

от полицията при разследването и преследването на тежки престъпления, се извършва от полицейски служител, който е подпомаган от звено в рамките на полицията, ползващо се с определена самостоятелност при упражняването на функциите си, и чиито решения подлежат на последващ съдебен контрол.

3) Правото на Съюза трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална юрисдикция да ограничи действието във времето на възложено ѝ по силата на националното право обявяване на невалидност на национална правна уредба, която налага на доставчиците на електронни съобщителни услуги задължение за общо и неизбирателно запазване на данни за трафик и на данни за местонахождение, поради несъвместимостта на тази правна уредба с член 15, параграф 1 от Директива 2002/58, изменена с Директива 2009/136, във връзка с Хартата на основните права. В съответствие с принципа на процесуална автономия на държавите членки допустимостта на доказателствата, получени чрез такова запазване, зависи от националното право, стига да са спазени по-специално принципите на равностойност и ефективност.

Решение на СЕС (голям състав) по дело [C-140/20](#)

Противно на поддържаното от Република Полша, във връзка със задължението на доставчиците на онлайн услуги за споделяне на съдържание да контролират съдържанието, което потребителите желаят да качат на платформите им, преди публичното му

разпространение, произтичащо от специфичния режим на отговорност, въведен с член 17, параграф 4 от Директива 2019/790 относно авторското право и сродните му права в цифровия единен пазар, и по-специално от условията за освобождаване, предвидени в член 17, параграф 4, буква б) и буква в), *in fine* от същата, законодателят на Съюза е предвидил подходящи гаранции, за да се осигури спазване в съответствие с член 52, параграф 1 от Хартата на правото на свобода на изразяване на мнение и на информация на ползвателите на тези услуги, гарантирано от член 11 от Хартата, и на справедлив баланс между това право, от една страна, и правото на интелектуална собственост, закрепено в член 17, параграф 2 от Хартата, от друга.

При транспонирането на член 17 от Директива 2019/790 във вътрешното си право държавите членки трябва да следят за тълкуване на тази разпоредба, което позволява да се осигури подходящо равновесие между различните основни права, защитени от Хартата. На следващо място, при въвеждане на мерките за транспониране на тази разпоредба органите и юрисдикциите на държавите членки са длъжни не само да тълкуват националното си право по начин, който да съответства на тази разпоредба, но и да не допускат да се основават на тълкуване на същата, което би влязло в конфликт с посочените основни права или с другите общи принципи на правото на Съюза като принципа на пропорционалност.

По тези съображения СЕС отхвърля жалбата на Полша срещу член 17 от Директива 2019/790.

Решение на СЕС по дело [C-401/19](#)

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

**Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 3
Тел./Факс. : 02/980 39 67**

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя *Живка Георгиева*

Подбор на решенията на ЕСПЧ и СЕС *Живка Георгиева*

За изготвянето на броя допринесоха и *Анна Гаврилова-Анчева, Ивелин Ангелов, Никола Огнянов, Пламен Стефанов, София Разбойникова, Станимира Велева-Моллова*

Е-mail за връзка: hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Публикуваният текст не обвързва Европейския съд по правата на човека, Съвета на Европа или Съда на Европейския съюз.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на фонд „Активни граждани България“ по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация „Български адвокати за правата на човека“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на фонд „Активни граждани България“.